

dialogic
innovatie • interactie

Onderzoek VIS-projecten Tussenrapport 2022

dr. Max Kemman, dr. Tessel Blom, Jasper Ott MSc,
ir. Jasper Veldman, Femke van Wijk MSc,
dr. Robert O'Dowd (University of Léon)

Opdrachtgever:
Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap

Publicatienummer:
2021.157.2233

Datum:
Utrecht, 1 november 2022

Inhoudsopgave

1	Introductie	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	De regeling	3
1.3	Doelstelling van het onderzoek	4
1.4	Onderzoeksmethodiek	5
1.5	Stand van het onderzoek 2022	6
2	Aanscherping theoretisch kader	7
2.1	Positionering van VIS-projecten in het internationaliseringsbeleid van ho-instellingen	7
2.2	Hypothesen van VIS in het ho	11
2.3	Verwachtingen ten aanzien van uitvoering van VIS-projecten	15
3	Overzicht van VIS-projecten	16
3.1	Opleidingen	16
3.2	Deelnemende studenten	18
3.3	Internationale samenwerkingspartners	19
3.4	Ervaring van aanvragers	20
4	Ontwerp en ontwikkeling van VIS-projecten	22
4.1	Respons, status en aanleiding	22
4.2	Samenwerking tussen Nederlandse en buitenlandse instellingen	24
4.3	Kenmerken van de VIS-projecten	25
4.4	Digitale vaardigheden docenten	30
5	Aandachtspunten	32
	Bijlage 1. Overzicht van samenwerkingspartners	33

Afbeelding voorkant: [freepik](#)

1 Introductie

1.1 Aanleiding

De internationalisering van het hoger onderwijs is vergevorderd.¹ Wel zijn er toenemende zorgen en discussies in het publieke en politieke debat, die vragen om reflectie op de te varen koers. Door de Onderwijsraad² worden diverse zorgen geuit. Ten aanzien van uitgaande mobiliteit is de conclusie dat er vier tot vijf keer zoveel studenten uit het buitenland naar Nederland komen voor een volledige studie dan dat er Nederlandse studenten naar het buitenland gaan om te studeren. De Onderwijsraad geeft aan dat in 2007 en 2009 op Europees niveau afgesproken is dat naar meer evenwicht in studentenmobiliteit gestreefd zal worden, maar dat de drijfveren van studenten met betrekking tot diplomamobiliteit evenwicht onwaarschijnlijk maakt. Om de voordelen van internationalisering zo breed mogelijk te laten neerdalen in de Nederlandse samenleving benadrukt de Onderwijsraad dat mobiliteit één van de vormen is waarop internationalisering vorm kan krijgen. Naast fysieke mobiliteit, kunnen echter ook andere onderwijsvormen hieraan bijdragen. Door vormen van *internationalisation at home* aan te bieden kan niet alleen de beperkte groep studenten die naar het buitenland gaat worden aangesproken, maar ook de grote groep studenten die hun hele studie in Nederland volgt.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft in 2018³, in navolging van de Onderwijsraad, onderschreven dat het opdoen van interculturele competenties en een internationale oriëntatie belangrijk is. Zowel als leeruitkomst als voor economische, politiek-maatschappelijke en organisatorische doelen. Het is van belang dat internationalisering hierbij inclusief aangeboden wordt, zodat alle studenten de mogelijkheid krijgen om interculturele competenties op te doen. Met dit doel is de regeling Virtuele Internationale Samenwerkingsprojecten (VIS-projecten) in het leven is geroepen.

1.2 De regeling

Met de subsidieregeling *VIS in het HO* beoogt het ministerie zoveel mogelijk studenten aan Nederlandse hogeronderwijsinstellingen de mogelijkheid te geven ervaring op te doen met een internationale oriëntatie op vak en wetenschap via virtuele internationale samenwerkingsprojecten. In eerste verkenningen in het veld heeft het ministerie van OCW opgehaald dat er behoefte bestaat aan (financiële) ondersteuning voor het ontwerp en de ontwikkeling van VIS-projecten. Op basis van gesprekken is het ministerie gekomen tot een bedrag van €15.000 dat elke (gegunde) aanvrager ontvangt. Dit bedrag dekt daarbij de uren voor ontwerp, ontwikkeling en training, maar niet eventuele benodigde investeringen in ICT (infrastructuur, hardware of software). Het ministerie verwacht tot 2024 ongeveer 700 VIS-projecten te subsidiëren verdeeld over zeven cohorten, zoals aangegeven in Tabel 1. De verwerking van aanvragen en subsidieverlening wordt uitgevoerd door DUS-I.

---

¹ Onderwijsraad (2018). Internationalisering in het hoger onderwijs.

² Onderwijsraad (2018).

³ Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2018). Internationalisering van het onderwijs. Kamerstuk 22452 [[officielebekendmakingen.nl](https://www.officielebekendmakingen.nl)].

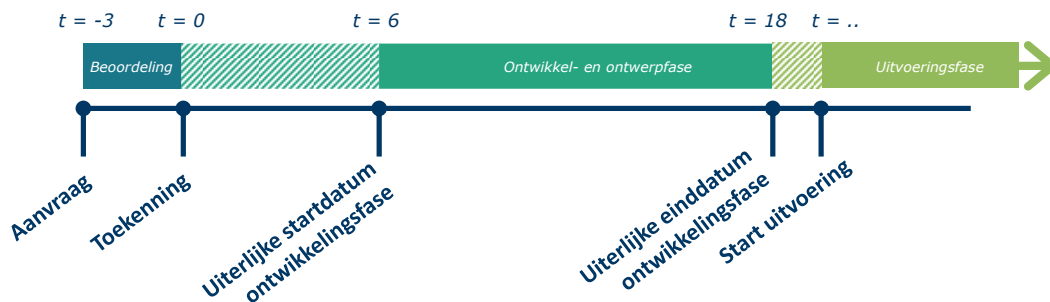
Tabel 1. Planning VIS subsidieregeling

VIS subsidieregeling	2021	2022	2023	2024
Aanvraagperiode jaar x	sept	feb	sept	feb
Max. aantal subsidies	70	70	110	110

In september 2021 opende een eerste aanvraagperiode voor Nederlandse bekostigde hoger-onderwijsinstellingen om subsidie aan te vragen voor het ontwerpen en ontwikkelen of herzien van een VIS-project. Hierna hebben de VIS-projecten verschillende doorlooptijden:

- Toekenning vindt plaats uiterlijk 13 weken (3 maanden) na de aanvraag.
- Projecten starten uiterlijk 6 maanden na toekenning met de ontwerp- en ontwikkelfase (maar mogelijk/waarschijnlijk al ook eerder);
- De ontwerp- en ontwikkelfase is uiterlijk 1,5 jaar (18 maanden) na toekenning afgerond.
- Er is geen vereiste hoe snel na de ontwerp- en ontwikkelfase uitvoering van het VIS-project met studenten plaatsvindt.

Figuur 1 geeft de doorlooptijd van een VIS-project schematisch weer.

Figuur 1. Tijdlijn VIS-projecten

1.3 Doelstelling van het onderzoek

De projecten bieden interessante mogelijkheden voor onderzoek naar de impact van *Virtuele Internationale Samenwerking* op de onderwijsinstelling en docenten die het project verzorgen, alsmede de leeruitkomsten bij deelnemende studenten. Het ministerie van OCW heeft dan ook opdracht gegeven voor een evaluerend onderzoek naar VIS-projecten en de leeruitkomsten voor studenten. Dit evaluerende onderzoek omvat twee deelonderwerpen die uiteindelijk samenkomen in een overkoepelend eindrapport:

- Deelonderzoek 1 ziet op de **ontwerp- en ontwikkelfase** van VIS-projecten; en
- deelonderzoek 2 ziet op de **deelname van studenten** en de door hen **behaalde leeruitkomsten**.

Deelonderzoek 1 is hierbij voornamelijk gericht op de inspanningen van docenten, onderwijskundigen en de inbedding in onderwijsinstellingen. Deelonderzoek 2 is voornamelijk gericht op studenten. Deze populaties zullen via verschillende onderzoeksmethodieken betrokken worden in het onderzoek, zoals we hieronder verder uitwerken. Voor het in kaart

brenge van de leeruitkomsten baseren we ons onderzoek op het model internationale competenties van Nuffic,⁴ schematisch weergegeven in Figuur 2.

Interculturele competenties	Internationale oriëntatie	Persoonlijke ontwikkeling
<p>Houding</p> <ul style="list-style-type: none"> • Open-minded • Tolerant • Respect voor diversiteit • Interesse in andere perspectieven <p>Kennis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kennis van andere talen • (Algemene) kennis van communicatiestijlen • (Algemene) kennis van de eigen en andere culturen • Bekend met principes van categoriseren en stereotyperen op basis van identiteit <p>Vaardigheden</p> <ul style="list-style-type: none"> • (Durven) communiceren in vreemde talen • Luisteren, observeren en interpreteren • Verschillende perspectieven innemen • Mediëren en verbinden (mensen en perspectieven samenbrengen) • Omgaan met onzekerheid, verschillen en 'conflicten' • Samenwerken in internationale teams • Interculturele relaties en netwerken opbouwen 	<p>Maatschappij & wereld</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bekend met supranationale organisaties en doelstellingen, zoals de VN en wereldburgerschap • Kan maatschappelijke kwesties terugplaatsen in internationaal en cultureel perspectief • Betrokken met maatschappelijke en politieke kwesties op mondiaal niveau • Kritisch over de eigen sociale positie van anderen, wereldwijd <p>Opleiding & beroep</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bekend met internationale organisaties en ontwikkelingen in het vakgebied • Kan vakgebied in internationaal en cultureel perspectief plaatsen • Kennis over de uitoefening van het beroep in andere landen • Kan gebruikmaken van buitenlandse kennis, ervaring en methoden 	<ul style="list-style-type: none"> • Zelfvertrouwen • Zelfbewust • Zelfstandig & zelfredzaam • Reflectief • Nieuwsgierig & leergierig • Flexibel • Aanpassingsvermogen • Doorzettingsvermogen • Veerkrachtig • Creatief • Ondernemend

Figuur 2. Nuffic model voor internationale competenties

1.3.1 Rapportages van het onderzoek

Het onderzoek loopt tot 2027. Elk jaar van het evaluerend onderzoek wordt in oktober een rapportage opgeleverd. Voor de jaren 2022, 2023, 2024 en 2026 betreft dit **tussenrapportages**. In deze tussenrapportages zullen de uitkomsten per onderzoeksstap gepresenteerd worden om updates te geven van de projecten die worden uitgevoerd, hoe de ontwerp- en ontwikkelfase verloopt en wat leeruitkomsten zijn. Hierbij wordt nog geen analyse gemaakt van samenhang tussen de resultaten en succesfactoren.

In oktober 2025 volgt een uitgebreider **mid-term review** waarin gereflecteerd wordt op de bevindingen in de voorgaande jaren en eerste analyses worden gedaan met betrekking tot deelonderzoek 1 en 2. In deze mid-term review wordt een eerste analyse gedaan van samenhang tussen resultaten en succesfactoren.

In oktober 2027 volgt tenslotte het **eindrapport** waarin deelonderzoek 1 en 2 worden geanalyseerd en ook de samenhang tussen de twee deelonderzoeken wordt onderzocht. In het eindrapport worden de analyses van de mid-term review herhaald en uitgebreid met de toegevoegde cohorten alsook de resultaten uit de eindenquête onder projectleiders. In het eindrapport wordt definitief vastgesteld wat succesfactoren en significante verschillen in leeruitkomsten volgens verschillende doorsnedes zijn.

1.4 Onderzoeksmethodiek

Voor deze evaluatie maken we gebruik van verschillende onderzoeksmethoden:

- **Deskstudie:** de deskresearch heeft meerdere doeleinden, namelijk het aanscherpen van de onderzoeksmethodiek en het theoretisch kader (continu) alsmede het jaarlijks updaten van de wetenschappelijke inzichten.

⁴ Nuffic (2019) [Model internationale competenties](#).

- **Verkennde interviews:** in de beginfase van het onderzoek hebben we 10 verkennde interviews afgenomen. Zeven gesprekken hiervan waren met overkoepelende organisaties en experts op het gebied van internationalisering in het onderwijs. Daarnaast hebben we drie gesprekken gevoerd met projectleiders van VIS-projecten. Deze interviews dienden om het theoretisch kader verder aan te scherpen, inzicht te krijgen in de verwachte uitkomsten van het onderzoek en de onderzoeksmethodiek verder aan te scherpen (o.a. de enquêtevragen).
- **Portfolioanalyse:** we analyseren na iedere aanvraagperiode de aanvraagformulieren van de toegekende VIS-projecten en kijken o.a. naar het thema, de opleiding, het verwachte aantal studenten, et gebruik van aanvullende expertise en de buitenlandse instellingen waarmee wordt samengewerkt.
- **Online enquêtes:**
  - **Enquête onder projectleiders:** gedurende de VIS-projecten nemen we een online enquête af onder de projectleiders. Deze enquête gaat in op de ontwerp- en ontwikkelfase van de projecten.
  - **Enquête onder studenten:** voorafgaand en na afloop van een VIS-project nemen wij een online enquête af onder de deelnemende studenten (m.a.w. een pre- en post-test). Deze enquêtes zijn bedoeld om de leeruitkomsten van studenten te meten.
  - **Eindenquête onder projectleiders:** aan het eind van het evaluatieonderzoek nemen we nog een eindenquête af onder alle projectleiders. Deze enquête is bedoeld om zicht te krijgen op de mate waarin de VIS-projecten zijn voortgezet na afloop van de subsidieperiode.
- **Case studies:** om de uitkomsten uit het onderzoek beter te kunnen interpreteren en duiden voeren wij per aanvraagcohort vijf casestudies uit. De casestudies bestaan uit twee onderdelen, namelijk *interviews met betrokken docenten/onderwijskundigen* en *focusgroepen* met deelnemende studenten. In de interviews met de betrokken docenten/onderwijskundigen gaan we in op de opbrengsten van het VIS-project voor de studenten, de beoogde voortzetting van het project en de mate waarin het project als katalysator heeft gediend binnen de instelling. De focusgroepen zijn daarnaast bedoeld om de resultaten van de pre- en posttest te duiden. Bij 10 casestudies uit latere cohorten nemen we daarnaast ook *interviews met de internationaliseringscoördinatoren* van de instellingen af om zicht te krijgen op de aansluiting van de VIS-projecten bij de internationale strategie van de instelling.

1.5 Stand van het onderzoek 2022

Het evaluatieonderzoek beslaat een periode van in totaal circa zes jaar. Het voorliggende rapport is de eerste tussenrapportage. Op het moment van opleveren van deze tussenrapportage zijn projecten uit de eerste twee aanvraagperiodes toegekend (cohorten 1 en 2). In deze rapportage rapporteren we over het volgende:

1. Aanscherping theoretisch kader op basis van literatuuronderzoek en verkennde interviews.
2. De resultaten van de portfolioanalyse voor cohorten 1 en 2.
3. De resultaten van de enquête onder projectleiders van cohorten 1 en 2 over de ontwerp- en ontwikkelfase.

Nog niet alle VIS-projecten zijn voldoende gevorderd om deel te nemen aan de enquête (punt 3). Er zijn nog geen enquêtes onder studenten voltooid (pre- en post-test) of case studies uitgevoerd.

2 Aanscherping theoretisch kader

In de beginfase van het onderzoek is literatuuronderzoek uitgevoerd naar de stand van kennis over virtuele internationaliseringsactiviteiten. Daarnaast zijn 10 verkennende interviews afgenomen met vertegenwoordigers van overkoepelende organisaties met verschillende perspectieven op online onderwijs, onafhankelijke experts op het gebied van internationalisering in het onderwijs en een drietal projectleiders van VIS-projecten uit cohort 1. Op basis van deze onderzoeksstappen is het theoretisch kader aangescherpt en is input opgehaald voor het ontwerp van de enquêtes. In paragraaf 2.1 beschrijven we de positionering van VIS-projecten in het internationaliseringsbeleid van ho-instellingen. Hierbij beschrijven we o.m. hoe VIS-projecten zich verhouden tot (fysieke) internationale mobiliteit. In paragraaf 2.2 beschrijven we ons theoretisch kader voor het onderzoek en enkele hypothesen (verwachte uitkomsten) op basis van de literatuur en verkennende interviews. In paragraaf 2.3 beschrijven we ten slotte kort de verwachtingen van projectleiders ten aanzien van de uitvoering van VIS-projecten.

2.1 Positionering van VIS-projecten in het internationaliseringsbeleid van ho-instellingen

Gezien het grensoverschrijdende karakter van de wetenschap en de globalisering van de arbeidsmarkt zijn het wo en hbo al meerdere decennia zeer actief op het gebied van internationalisering. **Internationalisering en internationale mobiliteit** van studenten zijn daarom ook drijvende factoren voor internationale afspraken omtrent hoger onderwijs, waaronder het Bologna proces (1999), het Leuven Communiqué (2009) en de doelstelling van het Boekarest Communiqué (2012) dat minstens 20% van alle studenten in 2020 een periode in het buitenland onderwijs zou moeten hebben gevolgd.⁵

Vooralsnog lijkt de doelstelling van het Boekarest Communiqué niet behaald te worden. In 2018 had 13,5% van de afgestudeerden uit het hoger onderwijs (een onderdeel van) hun studie in het buitenland voltooid.⁶ Een positieve uitzondering hierop vormt het Nederlandse hoger onderwijs: in het leerjaar 2015-2016 had 25% van de studenten van Nederlandse ho-instellingen bij afstuderen een onderdeel van hun studie in het buitenland voltooid.⁷

Internationalisering in het hoger onderwijs wordt veelal aangeboden in extra-curriculaire activiteiten. Hierbij valt te denken aan het Erasmus+ programma,⁸ waarbij studenten een periode in het buitenland kunnen studeren; dit is echter geen verplicht onderdeel van hun opleiding. Een beperkt deel van studenten maakt gebruik van dit aanbod. Hoewel Nederland de doelstelling van het Boekarest Communiqué ruimschoots behaalde, betekent dit desondanks dat 75% van de studenten van Nederlandse ho-instellingen geen ervaring in het buitenland had opgedaan als onderdeel van hun studie. Daarnaast laat onderzoek zien dat de groep studenten die deel neemt aan internationalisering niet representatief is voor de gehele populatie studenten: vrouwelijke studenten, studenten met ouders met een hoge opleiding, autochtonen en studenten uit sociale en geesteswetenschappen zijn

---

⁵ European Higher Education Area and Bologna Process History [ehea.info]

⁶ Europese Commissie (2020). Education & Training Monitor 2020.

⁷ Nuffic (2018). Internationalisering in beeld 2018 – Feiten en cijfers uit het onderwijs.

⁸ [Home | Erasmus+ \(europa.eu\)](http://Home | Erasmus+ (europa.eu))

oververtegenwoordigd.⁹ Om internationalisering meer toegankelijk te maken voor andere studenten en de inclusiviteit en diversiteit te verhogen, stellen onderzoekers daarom **internationalisering van het curriculum** voor.^{10,11} Wanneer internationaliseringsactiviteiten immers integraal onderdeel uitmaken van de opleiding, zullen alle studenten van die opleiding immers deelnemen.

Een mogelijkheid is om internationale mobiliteit (ook wel *internationalisation abroad* genoemd) onderdeel van het curriculum te maken. Echter, gezien de uitdagingen die dit studenten biedt (denk aan combineren van een opleiding met een baan, zorg voor kinderen, beperkte financiële middelen, etc.) is **internationalisering at home** een belangrijke ontwikkeling. De Europese Commissie stelt hierbij de doelstelling "to ensure that the large majority of learners, [...] who are not internationally mobile for either degree or credit mobility, are nonetheless able to acquire the international skills required in a globalised world."¹² Studenten doen namelijk internationale ervaring op zonder (fysieke) internationale mobiliteit. Wij hanteren hiervoor de volgende definitie: "Internationalization at Home is the purposeful integration of international and intercultural dimensions into the formal and informal curriculum for all students within domestic learning environments."¹³

Internationalisering at home kan vele vormen aannemen, te denken valt bijvoorbeeld aan samenwerking en interactie tussen Nederlandse en internationale studenten binnen opleidingen aan Nederlandse ho-instellingen, deelname aan internationale workshops of werken aan internationale onderzoeksonderwerpen.¹⁴ Een belangrijke ontwikkeling is echter **digitale internationalisering**, waarbij studenten via online platforms kunnen interacteren met studenten en docenten in het buitenland.^{15,16}

Digitale internationalisering kan vele verschillende activiteiten omvatten. Daarbij kunnen grofweg drie overkoepelende vormen onderscheiden worden. Ten eerste, **virtuele mobiliteit**, waarbij op de een of andere manier sprake is van zowel online leren als internationaal onderwijs. In het FRAMES-project wordt dit gedefinieerd als "educational practices that allow students from one educational institution to follow courses organised at a different institution (usually based in a different country) without having to leave home."¹⁷ Ten tweede, **virtuele uitwisseling** (ook wel *virtual exchange*), waarbij studenten in het kader van studieprogramma's aan hun thuisinstellingen en onder begeleiding betrokken zijn bij duurzaam online

---

⁹ Netz, N., Klasik, D., Entrich, S. R., & Barker, M. (2020). Socio-demographics: a global overview of inequalities in education abroad participation. *Education Abroad*, 28-42.

¹⁰ Van Mol, C. & Perez-Encinas, A. (2022): Inclusive internationalisation: do different (social) groups of students need different internationalisation activities?, *Studies in Higher Education*, DOI: 10.1080/03075079.2022.2083102

¹¹ Leask, B. (2015). *Internationalizing the curriculum*. Routledge.

¹² European Commission (2013) European higher education in the world.

¹³ Beelen J., Jones E. (2015) Redefining Internationalization at Home. In: Curaj A., Matei L., Pricopie R., Salmi J., Scott P. (eds) *The European Higher Education Area*. Springer, Cham, p. 69. [doi:10.1007/978-3-319-20877-0_5]

¹⁴ Soria, K. M., & Troisi, J. (2014). Internationalization at home alternatives to study abroad: Implications for students' development of global, international, and intercultural competencies. *Journal of studies in international education*, 18(3), 261-280.

¹⁵ European Commission (2013) European higher education in the world.

¹⁶ De Wit, H. (2016). Internationalisation and the role of online intercultural exchange. In *Online intercultural exchange* (pp. 69-82). Routledge.

¹⁷ Pitarello, S., Beaven, A., & van der Heijden, C. (2020). *Scenarios for the integration of Virtual Exchange in Higher Education*. FRAMES project, p. 12.

samenwerkend leren en interactie met partners uit verschillende landen en culturele achtergronden. Ten slotte, **blended mobiliteit**, wat kan worden gedefinieerd als de (bewuste) combinatie van zowel fysieke mobiliteit als gestructureerde online samenwerking.¹⁸ Bij blended mobiliteit combineert de betrokkenheid van studenten bij online activiteiten en samenwerking met docenten en studenten uit andere landen op hun vakgebied met de mogelijkheid om naar een van de partneruniversiteiten te reizen om op dezelfde locatie samen te werken. De online activiteiten kunnen daarbij als virtuele mobiliteit of virtuele uitwisseling geclassificeerd worden.

In hun classificatie van taakontwerp voor virtuele uitwisseling stellen Robert O'Dowd en Paige Waire¹⁹ drie vormen van interactie voor die leidend zijn:

1. Kennismaken (waarbij studenten gezamenlijk werkrelaties ontwikkelen).
2. Vergelijken (waarbij studenten vergelijkende analyses doen van culturele producten).
3. Co-creatie (waarbij studenten gezamenlijk aan een product werken of een analyse uitvoeren).

Hierbij geldt bovendien dat in veel virtuele uitwisselingsprojecten alle drie de vormen gevolgd kunnen worden, bijvoorbeeld startend met pure informatie-uitwisseling (voorstelronde) naar vergelijking en analyse (enkele onderwerpen analyseren) tot uiteindelijk een project om op samen te werken.

In navolging op het onderzoek van O'Dowd²⁰ stelt het ministerie van OCW²¹ dat de derde vorm van interactie, co-creatie waarbij studenten samenwerken in een virtuele internationale setting, als meest disruptieve vorm *minimaal* aanwezig moet zijn. Zodoende spreekt zij van **virtuele internationale samenwerkingsprojecten** (VIS-projecten), waaronder wordt verstaan dat:

1. een student in Nederland samenwerkt met een student van een instelling in het buitenland;
2. het thema waaraan gewerkt wordt inzet vergt van studenten in Nederland en het buitenland om de eigen context te duiden en te verbinden aan die van de samenwerkende student. Daarmee wordt een verbinding gelegd tussen internationale samenwerking en de regionale context. Dit gezamenlijke perspectief kan meerwaarde bieden;
3. er sprake is van co-creatie door sociale interactie waarbij de verschillende perspectieven een belangrijke basis vormen. Het eindproduct van het project kan niet tot stand worden gebracht zonder input van beide zijden (de Nederlandse zijde en de buitenlandse zijde). Samenwerking is daardoor noodzakelijk.

---

¹⁸ European Commission (2021). *Erasmus+ Programme Call for (ERASMUS) proposals: Virtual Exchanges in Higher Education and Youth*.

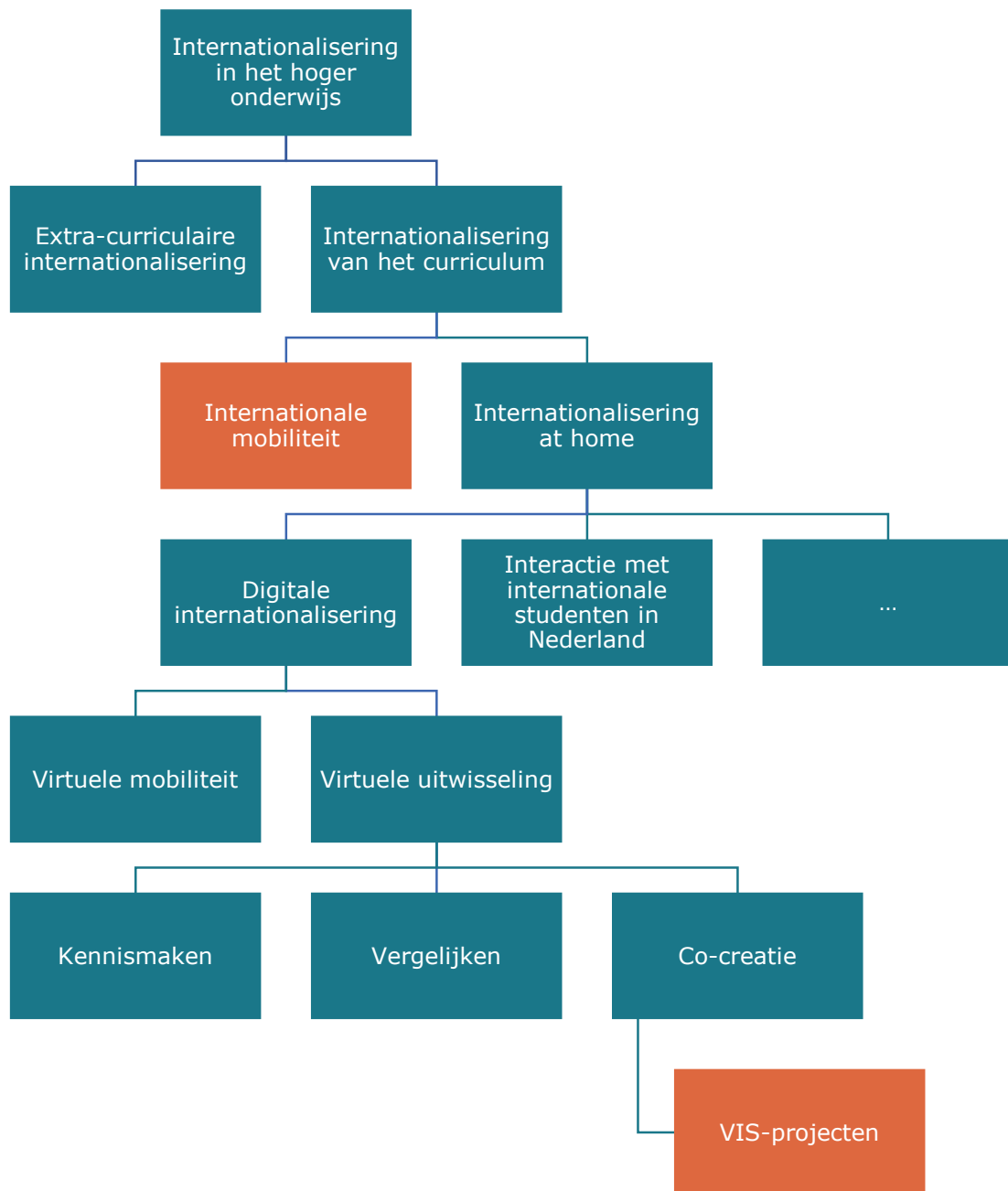
¹⁹ R. O'Dowd & P. Waire (2009) Critical issues in telecollaborative task design, *Computer Assisted Language Learning*, 22:2, pp. 175-178. DOI: 10.1080/09588220902778369.

²⁰ O'Dowd, R. (2011). Intercultural communicative competence through telecollaboration. *The Routledge handbook of language and intercultural communication*, 342-358.

²¹ Regeling van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 18 juni 2021, nr. HO&S/27206364, houdende regels voor de subsidieverstrekking voor virtuele internationale samenwerkingsprojecten in het hoger onderwijs (Subsidieregeling virtuele internationale samenwerkingsprojecten hoger onderwijs) [zoek.officielebekendmakingen.nl]

Deze virtuele internationale samenwerkingsprojecten, als specifieke implementatie van virtuele uitwisseling en internationalisering at home, staan centraal in dit evaluerend onderzoek. In de volgende paragraaf beschrijven wij de theoretische onderbouwing van het onderzoek, waarbij we ingaan op de aspecten van VIS-projecten en potentiële leeruitkomsten die onderzocht zullen worden.

Figuur 3 toont hoe VIS-projecten gepositioneerd zijn in de verschillende vormen en lagen van internationaliseringsactiviteiten. Hierbij stellen we vast dat de focus ligt op VIS-projecten als specifieke vorm van internationalisering. Het ijkpunt is hierbij bovendien de 'traditionele' vorm van internationalisering, namelijk internationale mobiliteit of internationalisation abroad.

Figuur 3. Positionering van VIS-projecten in verschillende vormen van internationalisering in het ho. De focus van dit onderzoek ligt op VIS-projecten (oranje gearceerd). Het ijkpunt van internationalisering is daarbij internationalisation abroad, ook wel internationale mobiliteit (tevens oranje gearceerd)

2.2 Hypothesen van VIS in het ho

Zoals hierboven beschreven, hanteren we de volgende definitie van internationalisering at home: “*Internationalization at Home is the purposeful integration of international and intercultural dimensions into the formal and informal curriculum for all students within domestic learning environments.*”²² Volgens Robert O’Dowd en Jos Beelen moet hierbij de nadruk gelegd worden op woord “purposeful”, waarbij de leeruitkomsten van studenten centraal staat en niet de pure verkenning van technologische mogelijkheden.²³ Daarmee sluit de trend van internationalisering at home ook aan op het Bologna-perspectief, welke uitgaat van **student-centered learning**.²⁴

Het doel van elk individueel VIS-project is daarmee de leeruitkomsten onder studenten. In de opzet van de subsidieregeling en de ontwikkeling van VIS-projecten dienen daarom de potentiële leeruitkomsten onder studenten verduidelijkt te worden. Hiervoor zullen wij in de verschillende fasen van VIS-projecten de belangrijkste indicatoren ophalen en de succesfactoren onderzoeken die leiden tot de gewenste leeruitkomsten. Wij vertrekken hiervoor vanuit de definities van leeruitkomsten met betrekking tot internationale competenties uit het Nuffic-model²⁵. In dit model worden op drie gebieden (interculturele competenties, persoonlijke ontwikkeling en internationale oriëntatie) 30 uitkomsten van internationale uitwisselingen genoemd.

Het doel van dit onderzoek is dat inzicht wordt verkregen in **hoe en in welke mate VIS-projecten leiden tot leeruitkomsten**. Wij onderscheiden hierbij de volgende 5 fasen van VIS-projecten (zie ook Figuur 4):

1. **Input:** Subsidie en ondersteuning door OCW en het door OCW aangestelde consortium.
2. **Throughput:** Ontwerp en ontwikkeling van VIS-projecten door docenten en onderwijskundigen.
3. **Intermediate output:** VIS-projecten doorlopen door docenten en deelnemende studenten.
4. **Output:** leeruitkomsten van studenten.
5. **Impact:** internationaal en intercultureel competente studenten/afgestudeerden.²⁶

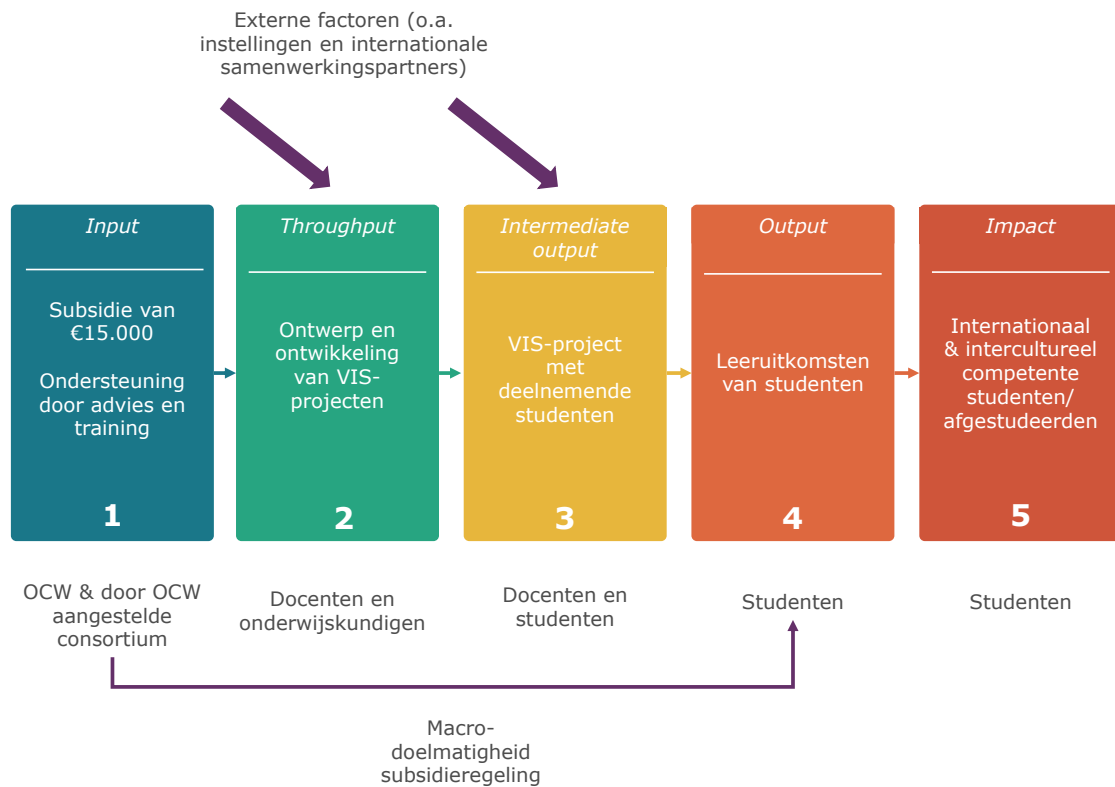
²² Beelen J., Jones E. (2015) Redefining Internationalization at Home.

²³ Robert O’Dowd, Jos Beelen (2021) Virtual exchange and Internationalisation at Home: navigating the terminology. *European Association for International Education blog*. [eaiie.org]

²⁴ European Higher Education Area and Bologna Process History [ehea.info]

²⁵ Nuffic (2019). Model Internationale competenties.

²⁶ Wij voegen deze fase toe aan het theoretisch kader aangezien de leeruitkomsten niet op zichzelf staan en internationalisering geen doel op zich is. De Onderwijsraad schrijft hierover: “De ambitie hoort te zijn dat alle jongeren ‘internationaal competent’ worden. Internationaal competent zijn in oriëntatie, kennis, communiceren, reflecteren en samenwerken is nodig om effectief te functioneren in de hedendaagse maatschappij. Internationaal competent zijn maakt mensen kansrijker op de (inter)nationale arbeidsmarkt waarop de concurrentie toeneemt. Internationaal competent zijn is voor iedereen belangrijk, ongeacht opleidingsniveau of beroepskeuze.” Bron: Onderwijsraad (2016). Internationaliseren met ambitie.

Figuur 4. Programmatheorie waarin de verschillende fasen en actoren van VIS-projecten worden onderscheiden

Op basis van de literatuur en verkennende gesprekken kunnen we binnen de verschillende fasen hypothesen opstellen van wat men verwacht te bereiken met VIS-projecten.

Input

Onderzoekers van UNICollaboration stellen dat er voor virtuele uitwisselingsprojecten behoefte is aan subsidies om de ontwikkeling van projecten te financieren.²⁷ Op basis van gesprekken in het veld heeft OCV besloten hiervoor €15.000 per VIS-project beschikbaar te stellen. Dit leidt tot de volgende hypothese en toets:

- Hypothese 1: de subsidie van OCV heeft een aanjagende werking op de ontwikkeling van VIS-projecten.
- Toets 1: in het onderzoek zullen we projectleiders van VIS-projecten bevragen op hun gebruik van de subsidie.

Throughput

De Europese Commissie stelde reeds in 2013 dat zij verwacht dat blended en virtuele internationaliseringsactiviteiten steeds belangrijker zullen worden in de internationaliseringsstrategie van ho-instellingen.²⁸ In verkennende interviews worden VIS-projecten bovendien beschouwd als een duurzamer alternatief voor fysieke uitwisselingen, omdat er geen noodzaak is om te reizen wanneer studenten online met elkaar verbonden worden. Daarnaast kunnen VIS-projecten bijdragen aan het vinden van een betere balans tussen uitgaande en inkomende studenten. Er zijn al jaren veel meer inkomende dan

²⁷ UNICollaboration (2014) Position paper: Virtual exchange in the European Higher Education Area.

²⁸ European Commission (2013) European higher education in the world.

uitgaande studenten in Nederland.²⁹ Deze disbalans brengt ook uitdagingen met zich mee, bijvoorbeeld op het gebied van huisvesting.³⁰ Met behulp van VIS-projecten kunnen veel Nederlandse én buitenlandse studenten internationale ervaringen opdoen zonder de bijkomende uitdagingen van een fysieke uitwisseling. Op basis van de gevoerde gesprekken kan dus gesteld worden dat VIS-projecten een belangrijke rol spelen in het duurzamer en inclusiever maken van het internationaliseringsbeleid. Om de duurzaamheid van VIS-projecten te waarborgen in het internationaliseringsbeleid is het belangrijk om bestuurlijk draagvlak te creëren, bijvoorbeeld door deze te verankeren in de langetermijnstrategie of de missie van hoger onderwijsinstellingen. Dit leidt tot de volgende hypothese en toets:

- Hypothese 2: VIS-projecten zullen in toenemende mate onderdeel uitmaken van de internationaliseringsstrategie van ho-instellingen.
- Toets: in het onderzoek zullen we deze hypothese onderzoeken over twee onderdelen. Ten eerste, de mate waarin VIS-projecten duurzaam worden ingebed in het curriculum. Ten tweede, de mate waarin VIS-projecten worden geïnitieerd vanuit de persoonlijke interesse van docenten en onderwijskundigen, of ontstaan door institutionele initiatieven.

Intermediate output

Zoals hierboven beschreven is een problematiek van internationale mobiliteit dat een beperkt gedeelte van studenten gebruik maakt van deze mogelijkheden en dat deze studenten niet representatief zijn voor de gehele populatie van studenten.

Het doel van de VIS-projecten is om zoveel mogelijk studenten mee te laten doen met internationalisering in het hoger onderwijs. VIS-projecten kunnen een inclusief alternatief zijn voor fysieke mobiliteit, waarmee studenten bereikt worden die normaliter in mindere mate meedoen aan fysieke uitwisselingen. Het gaat hier dan bijvoorbeeld om studenten met beperkte financiële middelen, zorgtaken of andere beperkende factoren. Enkele respondenten leggen hierbij de link met kansengelijkheid. Dit wordt tevens genoemd in de Internationaliseringsagenda voor het hoger onderwijs die Universiteiten van Nederland (voorheen VSNU) en de Vereniging Hogescholen in 2018 hebben opgesteld:³¹ internationalisering at home bevordert "dat er gelijke kansen zijn voor alle studenten om te profiteren van internationalisering" (p. 11).

Daarnaast stellen verschillende gesprekspartners dat zij VIS-projecten zien als een opstap naar fysieke internationale mobiliteit. Door deel te nemen aan een VIS-project kunnen studenten voldoende internationale competenties opdoen om de stap naar fysieke mobiliteit te (durven) maken. In eerder onderzoek onder bijna 40.000 studenten is gevonden dat studenten die een virtuele uitwisseling hadden meegemaakt, bijna twee keer zo veel kans hadden om een deel van hun studie in het buitenland te volbrengen.³² Zo moeten VIS-projecten ook niet worden beschouwd als alternatief, maar vooral als aanvullend op mogelijkheden voor fysieke mobiliteit.

Dit leidt tot de volgende hypothesen en toetsen:

---

²⁹ Universiteiten van Nederland (2022) Aantal ingeschreven studenten. [[universiteitenvannederland.nl](https://www.universiteitenvannederland.nl)]

³⁰ Christian Fang & Ilse van Liempt (2021) 'We prefer *our* Dutch': International students' housing experiences in the Netherlands, *Housing Studies*, 36:6, 822-842, DOI: [10.1080/02673037.2020.1720618](https://doi.org/10.1080/02673037.2020.1720618)

³¹ VH & UNL (2018) Internationaliseringsagenda Hoger Onderwijs.

³² Lee, J., Leibowitz, J., & Rezek, J. (2021). The Impact of International Virtual Exchange on Participation in Education Abroad. *Journal of Studies in International Education*, 26(2), 202-221. DOI: [10.1177/10283153211052777](https://doi.org/10.1177/10283153211052777)

- Hypothese 3: de inbedding van VIS-projecten in het curriculum leidt tot inclusiever participatie van studenten.
- Toets 3: in het onderzoek zal deze hypothese worden onderzocht over drie onderdelen. Ten eerste, de diversiteit van opleidingen waarin VIS-projecten worden georganiseerd. Ten tweede, de mate waarin VIS-projecten onderdeel zijn van verplichte vakken of vakken in de vrije keuzeruimte van studenten. Ten derde, de mate waarin studenten aan VIS-projecten deelnemen die eerder niet deelnamen aan internationalisering.
- Hypothese 4: deelname aan VIS-projecten leidt tot toegenomen interesse in internationale mobiliteit
- Toets 4: in het onderzoek zullen studenten aan het einde van VIS-projecten bevestigd worden op de toename van hun interesse in internationale mobiliteit.

Output

Zoals hierboven aangegeven staan de leeruitkomsten van studenten centraal. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat internationalisering at home leidt tot meetbare leeruitkomsten onder studenten.^{33,34,35} Ook uit de verkennende interviews blijkt de verwachting van zowel experts op het gebied van internationaal onderwijs als de projectleiders is dat virtuele internationale samenwerkingen zullen bijdragen aan verschillende internationale competenties van studenten.

Dit leidt tot de volgende hypothese en toets:

- Hypothese 5: Deelname aan VIS-projecten leidt tot waarneembare toename van internationale competenties van studenten.
- Toets 5: in het onderzoek zullen de internationale competenties van studenten worden gemeten aan het begin en het einde van een VIS-project.

Experts en docenten plaatsen echter kanttekeningen bij de verwachte leeruitkomsten wanneer het gaat om de vergelijking met een fysieke uitwisseling. Ze zijn dan ook vrij unaniem in hun oordeel dat de leeruitkomsten in vergelijking met een fysieke uitwisseling beperkter zullen zijn. Hierbij wordt benadrukt dat bij VIS-projecten leerlingen niet worden 'ondergedompeld' in een andere cultuur. In een aantal gesprekken wordt er dan ook gepleit voor de mogelijkheid om een fysieke component in te bouwen in VIS-projecten, indien dit budgettair mogelijk is (bijvoorbeeld bij uitwisseling met nabijgelegen landen), om zo de leeruitkomsten te vergroten.

Een andere kanttekening bij deze hypothese is dat de onderzoeksopzet van een pre-test vergelijken met een post-test van subjectieve beoordeling van interculturele competenties mogelijk onvoldoende (statistisch) significante verschillen oplevert om leeruitkomsten te meten. Zo bleek in eerder onderzoek van EVOLVE dat het verschil tussen pre- en post-tests te klein was om uitspraken te doen over leeruitkomsten.³⁶ In gesprekken wordt aangegeven

---

³³ Soria, K. M., & Troisi, J. (2014). Internationalization at home alternatives to study abroad: Implications for students' development of global, international, and intercultural competencies. *Journal of studies in international education*, 18(3), 261-280.

³⁴ Lewis, T., & O'Dowd, R. (2016). Online intercultural exchange and foreign language learning: A systematic review. *Online intercultural exchange*, 21-66.

³⁵ Nuffic (2021). Fysieke studentenmobiliteit en Internationalisation at Home voor de Nederlandse student in het ho

³⁶ EVOLVE Project Team (2020). The Impact of Virtual Exchange on Student Learning in Higher Education: EVOLVE Project Report.

dat het mogelijk is dat interculturele competenties lastig subjectief vast te stellen zijn om een toename vast te stellen. Daarnaast is het bovendien mogelijk dat studenten in hun pre-test hun interculturele competenties overschatten en in de post-test een beter (en mogelijk lager) beeld opgeven. In de post-test zullen we daarom ook enkele vragen toevoegen waarin de student zelf kan aangeven wat de leeruitkomsten zijn.

2.3 Verwachtingen ten aanzien van uitvoering van VIS-projecten

In de verkennende interviews is met projectleiders van VIS-projecten besproken aan welke voorwaarden een samenwerking moet voldoen voor een succesvolle uitvoering van een project. De volgende voorwaarden kwamen in de gesprekken naar voren:

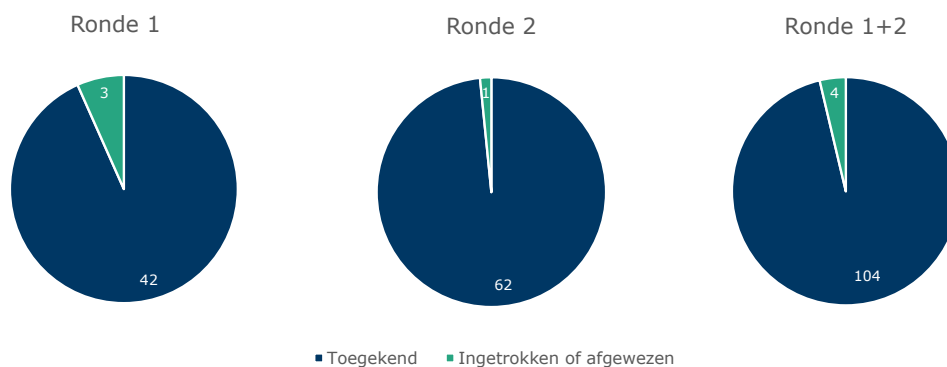
- **Flexibiliteit met randvoorwaarden.** Volgens verschillende gesprekspartners is flexibiliteit met de randvoorwaarden erg belangrijk voor een succesvolle uitvoering van een VIS-project. Dit kan gaan over de toekenning van studiepunten of de looptijd van onderwijsblokken. De docenten van Nederlandse en buitenlandse ho-instellingen zijn vaak aan (veel) regels gebonden, die ook nog eens kunnen verschillen tussen landen en/of instellingen. Voor een succesvolle samenwerking is flexibiliteit en creativiteit dus vereist. Dit geldt nog sterker als de samenwerking plaatsvindt tussen meer dan twee partners.
- **Goede connectie buitenlandse partner.** De docenten moeten een (goede) relatie hebben met de buitenlandse partners. Dit wordt gemerkt bij een project dat gestart is tijdens de covid-pandemie, waar minder commitment is doordat de docenten elkaar niet kennen en soms zeer laat zijn gestart. Er moet een persoonlijke en inhoudelijke klik zijn tussen docenten en een enthousiaste groep studenten aan beide kanten.
- **Inbedding in curriculum.** VIS-projecten moeten worden ingebed in het curriculum, zodat het project niet stopt als een docent vertrekt.
- **Reflectie.** Specifiek in relatie tot het succesvol realiseren van de leeruitkomsten binnen VIS-projecten wordt aangegeven dat reflectie op het proces en de ontwikkelde competenties sterk van belang is. Er wordt dan ook aangegeven dat reflectie als onderdeel ingebouwd zou moeten worden binnen VIS-projecten.

Alle docenten hebben een duidelijk beeld over de uitvoering van het project en de inhoud van de uitwisseling. Wat opvalt is dat er een aanzienlijk verschil is in de intensiteit van samenwerking tussen de projecten, variërend van drie tot tien gezamenlijke bijeenkomsten. Dit zal naar verwachting ook leiden tot (waarneembare) verschillen in de leeruitkomsten. Docenten van projecten met intensieve samenwerkingen hebben dan ook een positievere verwachting van de leeruitkomsten dan docenten van projecten waar de samenwerking minder intensief is. We zullen daarom in de enquête vragen naar de intensiteit van samenwerking tussen de studenten (in aantal ontmoetingen, aantal uur en verhouding synchroon en asynchroon samenwerken) om de relatie tussen de intensiteit van de uitwisseling en de leeruitkomsten te onderzoeken.

3 Overzicht van VIS-projecten

In dit hoofdstuk zullen we een overzicht geven van de VIS-projecten per ronde. Deze overzichten baseren we voornamelijk op basis van de projectbeschrijvingen uit de aanvraagprocedure. In paragraaf 3.1 tonen we de opleidingen waarbinnen VIS-projecten worden ontwikkeld. In paragraaf 3.2 geven we weer hoeveel studenten naar verwachting zullen deelnemen. In paragraaf 3.3 geven we vervolgens een overzicht van de internationale samenwerkingspartners. Ten slotte gaan we in paragraaf 3.4 in op de mate waarin aanvragers al bekend zijn met (kernmerken van) VIS-projecten.

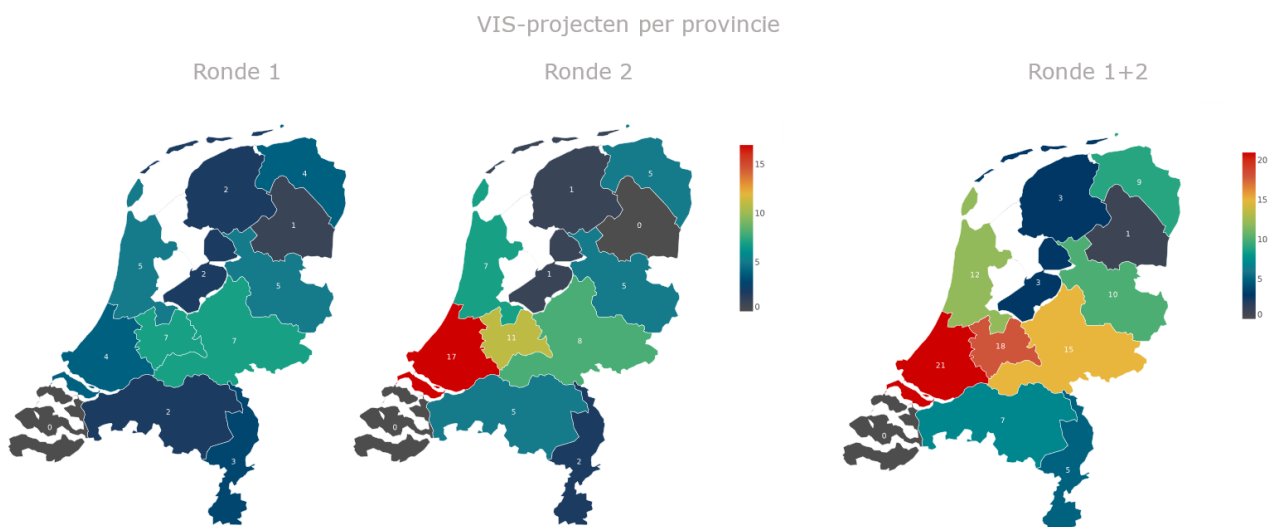
In totaal is er in Ronde 1 aan 42 projecten subsidie toegekend en zijn er 3 voorstellen ofwel ingetrokken ofwel afgewezen. In Ronde 2 zijn er 62 subsidies toegekend en is er één ingetrokken. Het totaal over beide rondes samen is daarmee 104 projecten die subsidie hebben ontvangen.

Figuur 5. Aantal toegekende en ingetrokken of afgewezen subsidies per ronde

3.1 Opleidingen

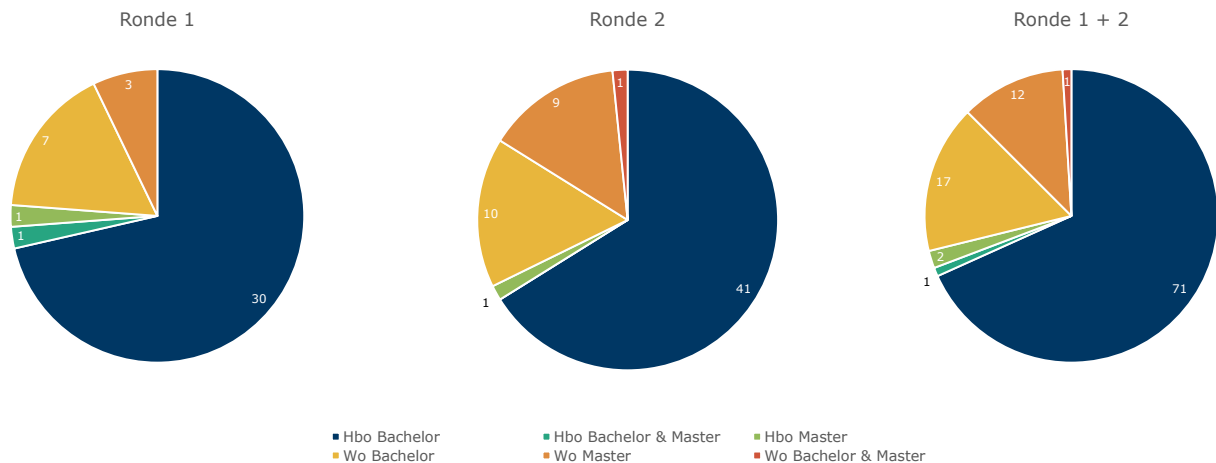
Elk VIS-project wordt aangeboden als onderdeel van één of meerdere opleidingen binnen een onderwijsinstelling. In Ronde 1 waren deze onderwijsinstellingen verdeeld over 11 provincies. De meeste VIS-projecten werden in Utrecht en Gelderland aangevraagd (beiden 7); in Zeeland werd er helemaal geen aangevraagd. In Ronde 2 zijn de projecten verdeeld over

Figuur 6. Spreiding van VIS-projecten over de provincies

10 provincies en werden de meeste aangevraagd in Zuid-Holland (17), terwijl er geen werden aangevraagd in Drenthe en Zeeland (Figuur 6).

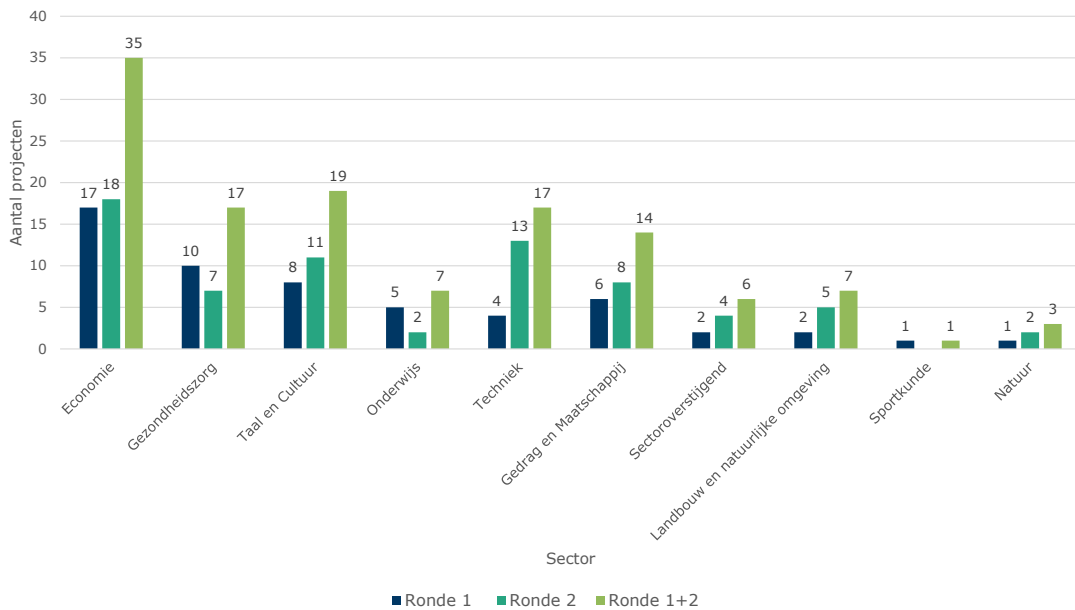
VIS-projecten kunnen onderdeel zijn van een lesprogramma binnen een Bachelor of Master binnen zowel hogescholen als universiteiten. Van Ronde 1 zijn 32 VIS-projecten onderdeel van een hbo-opleiding, waarvan vrijwel alle projecten gericht zijn op Bachelor niveau (30 projecten). In Ronde 1 zijn er 10 projecten die onderdeel zijn van een wo-opleiding, waarvan 7 op Bachelor niveau en 3 op Master niveau. In Ronde 2 zien we een vergelijkbaar beeld en is het merendeel van de projecten onderdeel van een hbo-opleiding (42), waarvan slechts één op Master niveau. In ronde 2 zijn er 20 projecten op Wo-niveau, die vrijwel gelijk zijn verdeeld over Bachelor en Master niveau.

Figuur 7: Aantal projecten per opleidingsniveau en opleidingsstadium

Kortgezegd is de ruime meerderheid van de projecten gericht op het hbo en de Bachelor. Uit onze analyse blijkt verder dat van de tien projecten die gericht zijn op de Master fase, er negen gericht zijn op een wo Master en slechts één op een hbo Master.

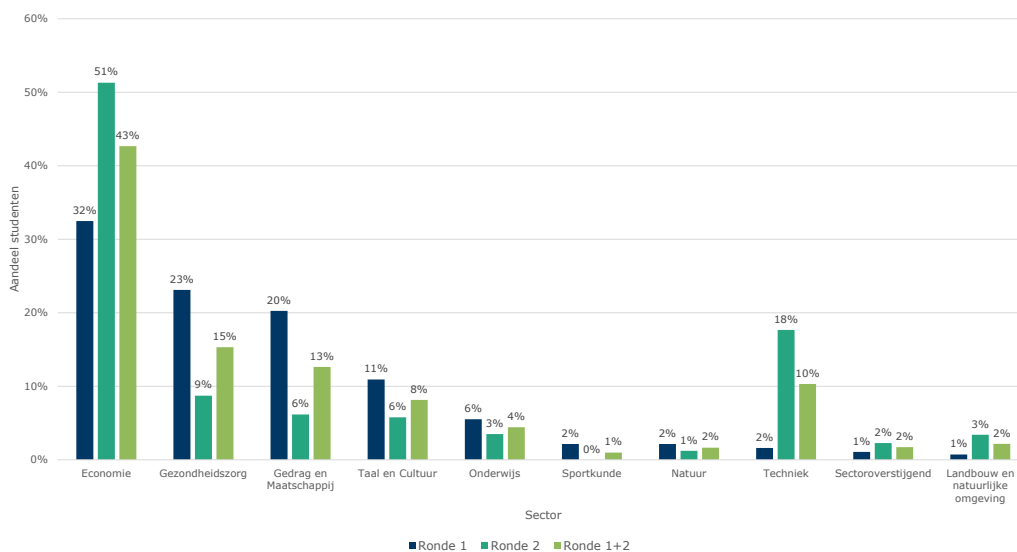
Figuur 8 laat het aantal VIS-projecten per onderwijssector zien. In zowel Ronde 1 als Ronde 2 zijn de meeste VIS-projecten onderdeel van een opleiding binnen economie (respectievelijk 17 en 18 projecten). De grootste toename van projecten is binnen de technieksector: van 4 projecten in Ronde 1 naar 13 projecten in Ronde 2.

Figuur 8: Aantal projecten per onderwijssector

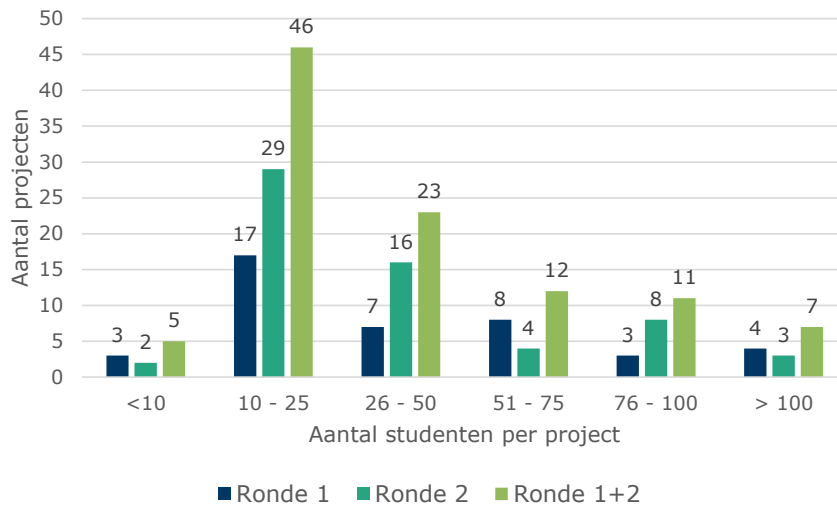
3.2 Deelnemende studenten

Als we kijken naar het aantal studenten dat naar verwachting deel gaat nemen aan een VIS-project (Figuur 9), zien we dat in Ronde 1 het aandeel studenten meer verspreid is over de verschillende onderwijssectoren dan in Ronde 2. In Ronde 1 doen in totaal 2.790 studenten mee, waarvan 32% in Economie (n=906) en slechts 2% in techniek (n=45). Naast economie doet in Ronde 1 23% van de studenten mee aan een project in de gezondheidszorg (n=645), 20% binnen gedrag en maatschappij (n=565) en 11% binnen taal en cultuur (n=305). In Ronde 2 nemen in totaal 3.294 studenten naar verwachting deel aan VIS-projecten. Ook in deze ronde is de sector economie de grootste met 1.690 studenten (51%). De technieksector is in Ronde 2 aanzienlijk groter dan in Ronde 1 met 582 studenten (17%). In Ronde 2 is het aandeel studenten in de sectoren gezondheidszorg (20%), gedrag en maatschappij (10%), en taal en cultuur aanzienlijk lager dan in Ronde 1.

Figuur 9. Aantal leerlingen per onderwijssector in Ronde 1 (n=2.790), Ronde 2 (n=3.294) en Ronde 1+2 (n=6.084)

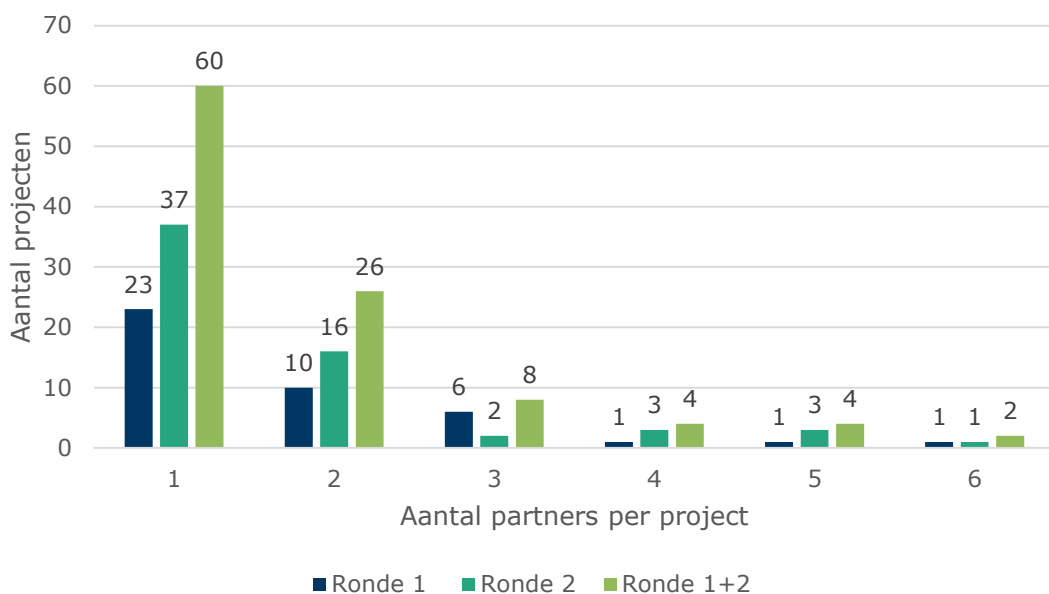
Ook zien we dat in zowel Ronde 1 als Ronde 2 aan de meeste projecten tussen de 10 en 25 studenten naar verwachting zullen deelnemen (respectievelijk 17 en 29 projecten). Een relatief groot aantal projecten verwacht tussen de 26 en 100 deelnemers. Het aantal projecten met minder dan 10 of meer dan 100 studenten is beperkt.

Figuur 10. Overzicht van het aantal studenten per project

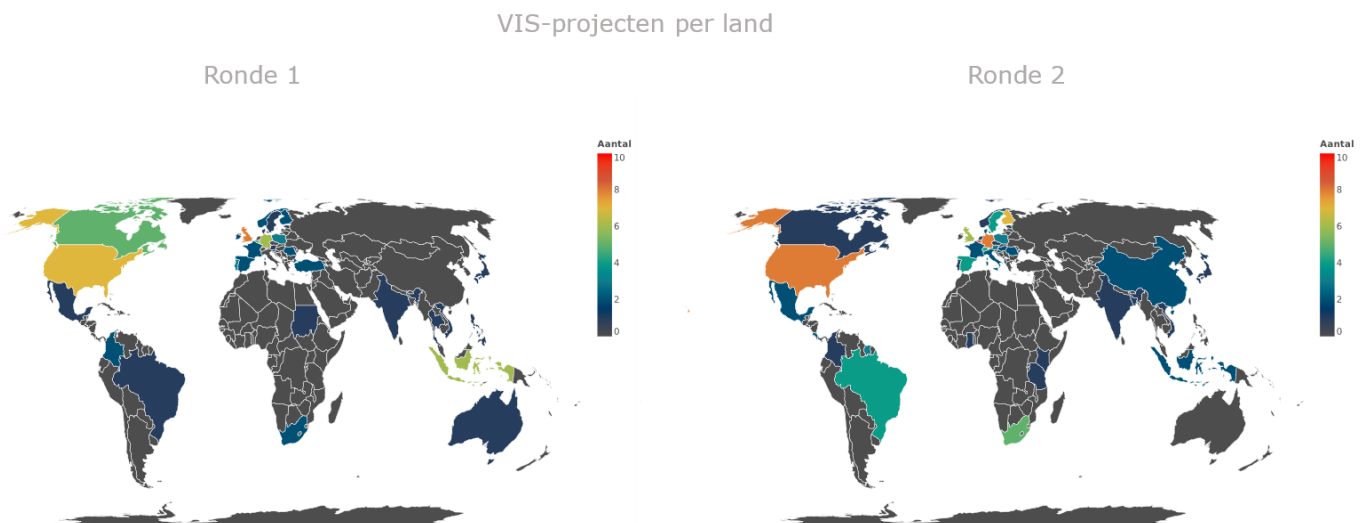
3.3 Internationale samenwerkingspartners

Bij de meeste VIS-projecten in zowel Ronde 1 als Ronde 2 is een samenwerking aangegaan met één buitenlandse instelling. Een relatief klein aantal projecten heeft meer dan twee internationale partners, zoals Figuur 11 laat zien.

Figuur 11. Overzicht van het aantal internationale partners per project

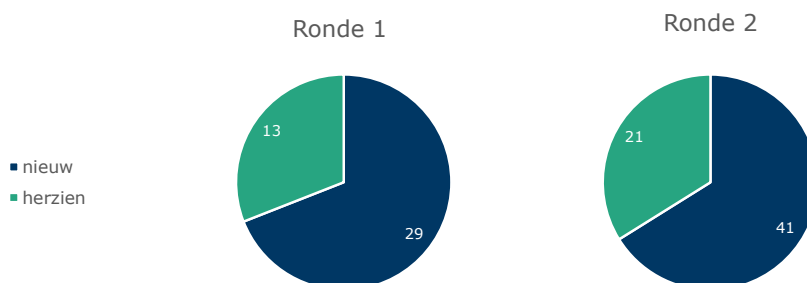
In Ronde 1 wordt in totaal met instellingen uit 31 verschillende landen samengewerkt. In Ronde 2 is dit aantal opgelopen naar 43 verschillende landen. Een overzicht van alle landen waarmee wordt samengewerkt is te vinden in Bijlage 1. Figuur 12 geeft de spreiding van de projecten weer. Voor beide rondes ligt het zwaartepunt van samenwerkingspartners in Noord-Amerika en Europa.

Figuur 12. Spreiding van samenwerkingspartners

3.4 Ervaring van aanvragers

VIS-projecten kunnen nieuw opgezet worden. Het is ook mogelijk dat een project al bestaat en loopt, maar nu met behulp van de VIS-subsidie wordt doorontwikkeld (dan zijn ze *herzien*). In zowel Ronde 1 als in Ronde 2 is ongeveer 2/3^e van de projecten nieuw en 1/3^e herzien (Figuur 13).

Figuur 13. Aantal nieuwe en herziene projecten in Ronde 1 (links) en Ronde 2 (rechts)

Daarnaast kunnen zowel de docent van het project als de instelling waarbinnen het project gegeven wordt al ervaring hebben met het ontplooiën van virtuele samenwerkingsprojecten. In Tabel 2 is te zien dat in de meeste projecten van beide rondes zowel de docent als de instelling al ervaring hadden met dit soort projecten. Van de projecten waarbij dit niet het geval is er in ieder geval binnen de instelling vaak wel ervaring aanwezig.

Tabel 2. Overzicht van de ervaring van docenten en instellingen met virtuele samenwerkingsprojecten

Ronde 1			
Instelling	Docent		Totaal
	Ja	Nee	
Ja	27	12	39
Nee	0	3	3
Totaal	27	15	42

Ronde 2			
Instelling	Docent		Totaal
	Ja	Nee	
Ja	37	16	53
Nee	2	7	9
Totaal	39	23	62

4 Ontwerp en ontwikkeling van VIS-projecten

Voor het onderzoek naar de ontwerp- en ontwikkelfase hebben we een enquête uitgezet onder de projectleiders van de VIS-projecten. Het doel van deze enquête is om inzicht te krijgen in (onder andere) de aanleiding van de projecten, de uitdagingen bij het opstarten van de projecten, de digitale vorm en de intensiteit van samenwerking tussen de studenten en de ervaring van docenten met online en internationaal onderwijs. We gaan allereerst in op de respons op de enquête, de huidige status van de VIS-projecten en de aanleiding van de VIS-projecten (paragraaf 4.1). In paragraaf 4.2 gaan we verder in op de samenwerking tussen de Nederlandse en buitenlandse instellingen, gevolgd door een omschrijving van verschillende kenmerken van VIS-projecten in paragraaf 4.3. Tot slot staan we stil bij de digitale vaardigheden van de docenten (4.4).

4.1 Respons, status en aanleiding

Respons en status

In Ronde 1 hebben 42 projecten subsidie ontvangen. Van deze 42 projecten hebben tot op heden de projectleiders van 34 projecten de enquête ingevuld; dit geeft een respons van 81%. Figuur 14 laat zien wat de actuele status is van de ontwerp- en ontwikkelfase (O&O-fase) van deze projecten.

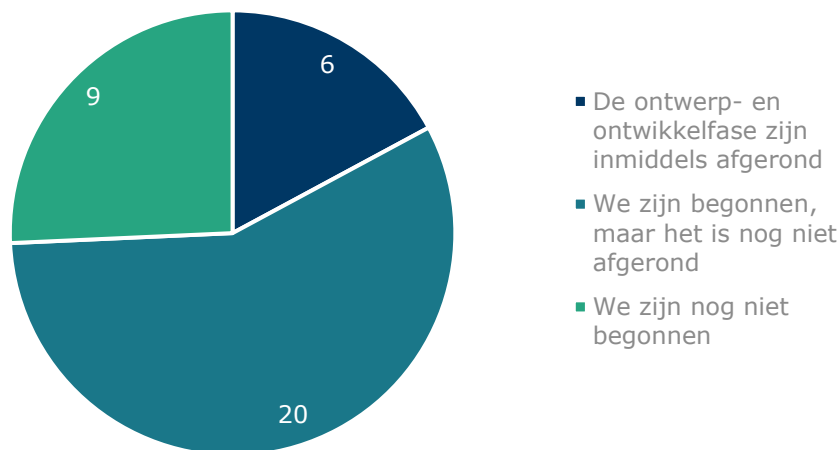

Figuur 14. Status van ontwerp- en ontwikkelfase van VIS-projecten van Ronde 1 (n=42)

Bij het merendeel van de projecten van Ronde 1 (22 projecten) is de O&O-fase inmiddels afgerond. Ongeveer een derde van de respondenten (11 projecten) is begonnen aan de O&O-fase, maar heeft deze nog niet afgerond. Eén respondent geeft aan nog niet begonnen te zijn. De projectleiders van de projecten waarvan de O&O-fase nog niet is afgerond hebben in de enquête aangegeven wanneer ze verwachten deze fase af te ronden, zodat we hen dan opnieuw kunnen benaderen. Hen is verder geen vragen gesteld over de inhoud van het VIS-project. **De rest van de resultaatbespreking zal dan ook betrekking hebben op de 22**

projecten waarvan de O&O-fase inmiddels is afgerond. Genoemde percentages hebben daarbij betrekking op deze 22 respondenten.

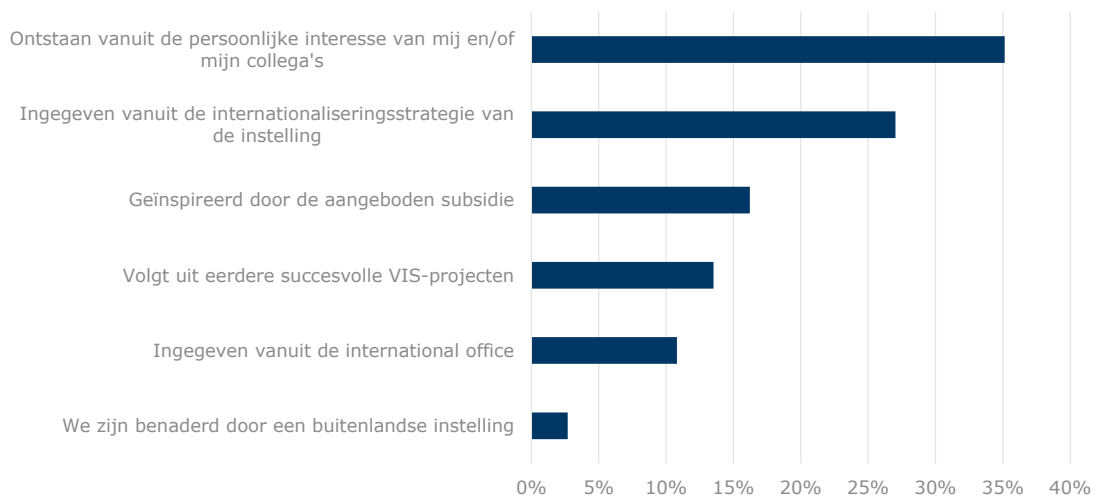
Eenzelfde figuur hebben we gemaakt voor de projecten uit Ronde 2 (Figuur 15). Van de 62 projecten in Ronde 2 hebben tot op heden de projectleiders van 35 projecten de enquête ingevuld; dit geeft een respons van 56%. In tegenstelling tot de projecten van Ronde 1, is slechts bij een klein deel van de projecten uit Ronde 2 de O&O-fase afgerond ten tijde van deze rapportage (5 projecten). **We zullen daarom de projecten van Ronde 2 niet meenemen in deze analyse van de O&O-fase van de VIS-projecten en ons dus beperken tot de resultaten van Ronde 1.** De resultaten van Ronde 2 zullen in de volgende rapportage worden meegenomen.

Figuur 15. Status van ontwerp- en ontwikkelfase van VIS-projecten van Ronde 2 (n=35)

Aanleiding

De projectleiders van de 22 projecten van Ronde 1 waarvan de ontwerp- en ontwikkelfase is afgerond hebben in de enquête aangegeven wat de aanleiding is geweest voor het starten van een VIS-project (Figuur 16).

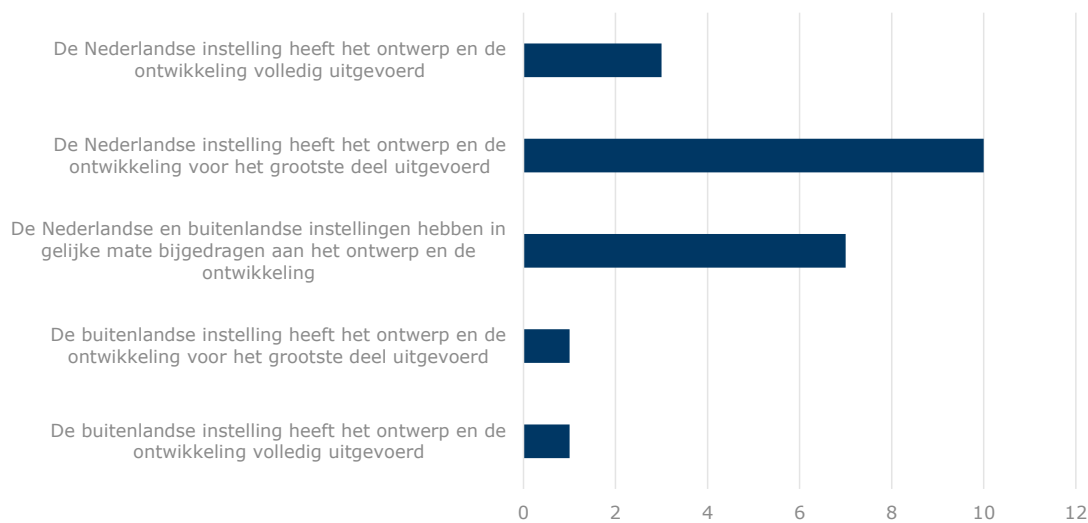

Figuur 16. Aanleiding voor het starten van een VIS-project (n=22, meerkeuze)

De meeste projecten (35%) zijn ontstaan vanuit een persoonlijke interesse van de projectleider of een betrokken collega. Ook is een aanzienlijk aandeel van de projecten (27%) ingegeven vanuit de internationaliseringsstrategie van de instelling. Het komt slechts in beperkte mate voor dat projecten zijn ontstaan door de aangeboden subsidie, uit een eerder succesvol VIS-project of vanuit een International Office. Slechts één project is ontstaan doordat een Nederlandse instelling is benaderd door een buitenlandse instelling.

4.2 Samenwerking tussen Nederlandse en buitenlandse instellingen

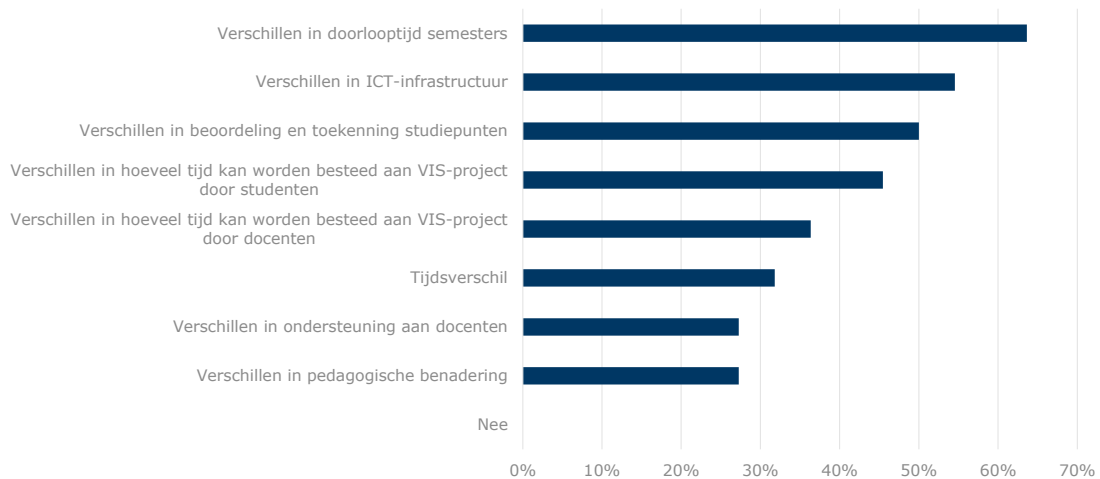
In de enquête is gevraagd naar het aandeel van de deelnemende instellingen (Nederlandse en buitenlandse instellingen) in de ontwerp- en ontwikkelfase (Figuur 17).

Figuur 17. Bijdrage Nederlandse en buitenlandse instellingen aan ontwerp- en ontwikkelfase (n=22, enkelkeuze)

Uit de resultaten blijkt dat bij ongeveer de helft van de projecten (tien projecten, 45%) de Nederlandse instelling het grootste deel van de ontwerp- en ontwikkelfase heeft uitgevoerd. In ongeveer een derde van de gevallen (zeven projecten, 32%) hebben de Nederlandse en buitenlandse instelling in gelijke mate bijgedragen en de ontwerp- en ontwikkelfase. Bij drie projecten is de ontwerp- en ontwikkelfase volledig uitgevoerd door de Nederlandse instelling. Slechts bij twee projecten namen de buitenlandse instellingen het voortouw: bij één project heeft de buitenlandse instelling het grootste deel van de ontwerp- en ontwikkelfase uitgevoerd, bij één project is de ontwerp- en ontwikkelfase zelfs volledig uitgevoerd door de buitenlandse instelling. Al met al zijn de Nederlandse instellingen dus vaker intensief betrokken bij de ontwerp- en ontwikkelfase dan de buitenlandse instellingen.

Ook is de projectleiders gevraagd naar obstakels die ze hebben ervaren tijdens de O&O-fase van het VIS-project. Figuur 18 geeft een overzicht van de ervaren obstakels.

Figuur 18. Obstakels tijdens samenwerking met buitenlandse instelling tijdens ontwerp- en ontwikkel-fase (n=22, meerkeuze)

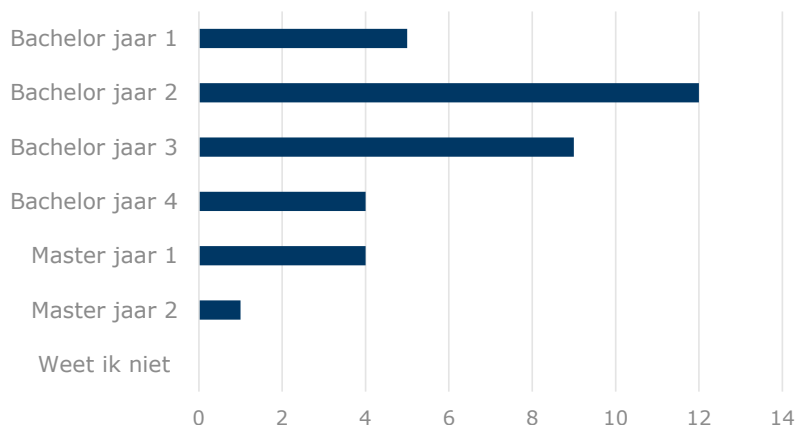
Het meest genoemde obstakel is een verschil in doorlooptijd van semesters (64%), gevolgd door verschillen in ICT-infrastructuur (55%) en verschillen in de beoordeling en toekenning van studiepunten (50%). Ook verschillen in de hoeveelheid tijd die door studenten (45%) en docenten (36%) kan worden besteed aan het VIS-project worden als obstakels ervaren. De drie obstakels die minder genoemd worden zijn tijdsverschil (32%), verschillen in ondersteuning aan docenten (door onderwijsinstellingen) en verschillen in pedagogische benadering (beide 27%). Er zijn geen projecten waarbij geen obstakels zijn ervaren.

Het hierboven beschreven beeld wordt ondersteund door open antwoorden die de projectleiders hebben gegeven. Hierbij worden met name problemen rond de looptijden van semesters/roostering en verschillen in het gebruik van ICT-systemen (bijv. Teams vs. Zoom) benoemd. Ook benoemt een respondent verschillen met betrekking tot privacy regelgeving.

4.3 Kenmerken van de VIS-projecten

4.3.1 Doelgroep

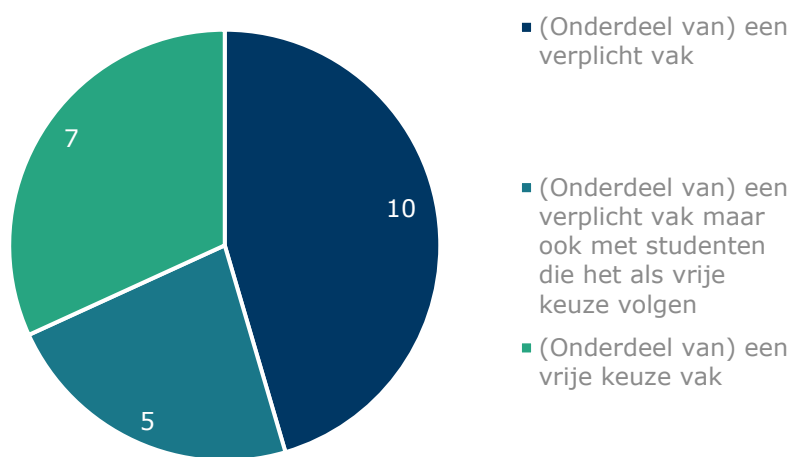
De projectleiders is ook gevraagd om aan te geven in welke studiejaar het VIS-project (primaire) plaatsvindt. Hierin wordt onderscheid gemaakt tussen Bachelor jaar een t/m vier (het vierde jaar is specifiek voor hbo opleidingen) en Master jaar een en twee (Figuur 19).

Figuur 19. Doelgroep van VIS-projecten (n=22, enkelkeuze)

Het grootste deel van de projecten is gericht op Bachelor studenten, met een nadruk op leerjaar twee en drie. Het aandeel projecten dat gericht is op Master studenten is daarentegen zeer beperkt, zeker het aandeel dat gericht is op het tweede jaar van een Master opleiding. Uit de enquête blijkt verder dat in ongeveer twee derde van de projecten (62%) er ook internationale studenten van de eigen opleiding deelnemen aan de VIS-projecten. Eén projectleider geeft aan (nog) niet te weten of er ook internationale studenten deelnemen aan het project.

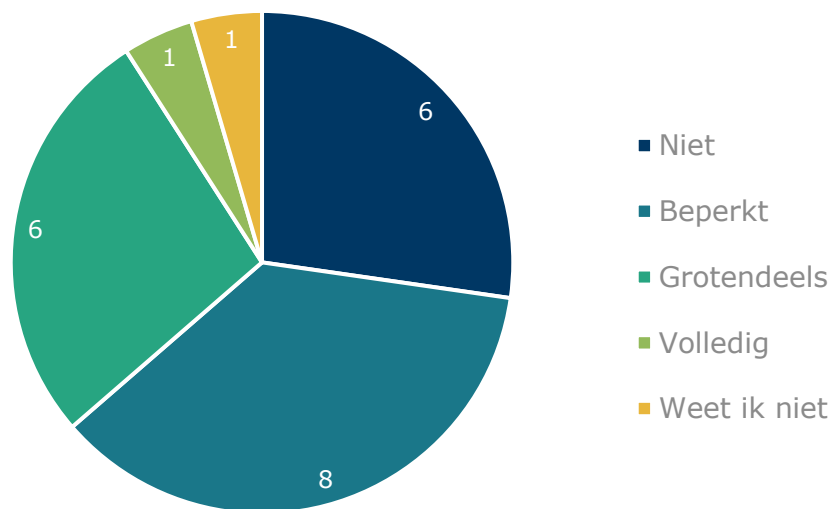
In Figuur 20 is te zien dat ongeveer de helft van de VIS-projecten (45%) onderdeel is van een verplicht vak. Voor 23% geldt dat het project voor een deel van de studenten verplicht is, maar dat er ook studenten zijn die het project volgen als onderdeel van een keuzevak. Eén projectleider geeft daarbij specifiek aan dat het verplicht is voor studenten van de Nederlandse instelling, maar vrijwillig voor studenten van de buitenlandse instelling; mogelijk is dit voor meer VIS-projecten het geval (ons onderzoek beperkt zich tot de Nederlandse instellingen). Tot slot is in 32% van de gevallen het VIS-project voor alle studenten een vrije keuze vak.

Figuur 20. Verhouding verplichte en vrijwillige VIS-projecten (n=22, enkelkeuze)

Verder blijkt uit de enquête dat de digitale toegankelijkheid (d.w.z. dat het project ook past bij studenten met bijvoorbeeld een visuele beperking of andere ondersteuningsbehoefte) wat achter blijft (Figuur 21). Zo is bij de meerderheid van de projecten geen (zes projecten, 27%) of slechts beperkt (acht projecten, 36%) rekening gehouden met de digitale toegankelijkheid. In zes gevallen is er grotendeels rekening gehouden met de digitale toegankelijkheid en slechts bij één project is er volledig rekening gehouden met digitale toegankelijkheid. Ook geeft een projectleider aan niet te weten of er rekening is gehouden met digitale toegankelijkheid.

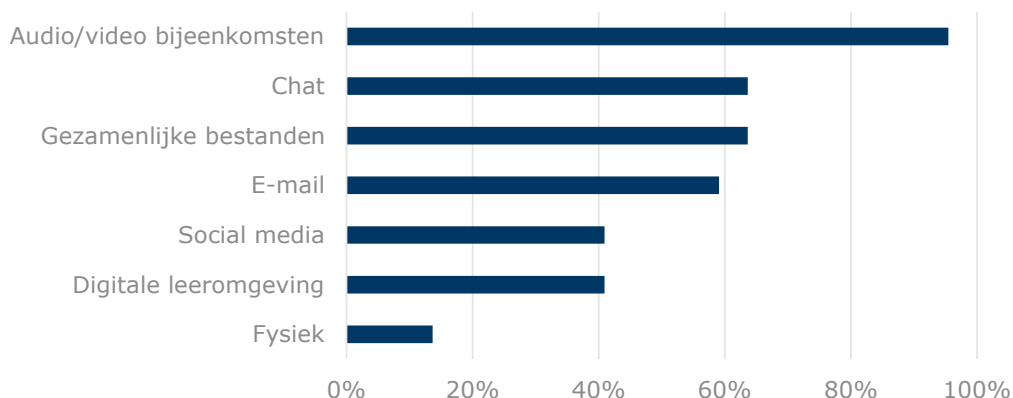

Figuur 21. Mate waarin rekening is gehouden met digitale toegankelijkheid project (n=22, enkelkeuze)

4.3.2 Digitale vormen en taken van de VIS-projecten

Samenwerkingsplatformen en samenwerkingsvormen

Gedurende een VIS-project zijn er meerdere manieren waarop de studenten contact met elkaar hebben (Figuur 22). In vrijwel alle projecten (95%) ontmoeten de studenten elkaar via audio/video bijeenkomsten op platforms als Teams of Zoom. Ook chat (64%), gezamenlijke bestanden (bijvoorbeeld via Google Docs of Dropbox) (64%) en e-mail (60%) zijn veel gebruikte manieren waarop studenten contact met elkaar onderhouden. Minder gebruikelijke samenwerkingsvormen zijn samenwerking via sociale media (41%), een digitale leeromgeving (41%) of fysieke bijeenkomsten (14%). Het is opvallend dat er in 14% van de projecten (drie VIS-projecten) fysieke uitwisseling tussen de studenten plaatsvindt, aangezien VIS-projecten expliciet zijn gericht op virtuele internationale samenwerking (al is fysieke uitwisseling niet verboden, de kosten worden enkel niet gedekt).

Figuur 22. Platformen en media waarmee studenten contact onderhouden (n=22, meerkeuze)

Binnen de projecten zijn er veel verschillende manieren waarop studenten samenwerken (zie Figuur 23). In de meeste gevallen (86%) werken de studenten samen aan een gezamenlijk

product (bijv. een rapport of presentatie). Ook het presenteren van zichzelf of de eigen opleiding (77%), het voeren van informele discussies (73%) en vakinhoudelijk projectwerk (59%) zijn veel voorkomende samenwerkingsvormen. Verder wordt in ongeveer een derde van de projecten discussies gevoerd op basis van gelezen teksten of bekeken video's en worden er in teams specifieke vakinhoudelijke problemen (cases) opgelost (beide 36%). Het aandeel projecten waarin wordt gewerkt aan grensoverstijgende problematieken (zoals klimaat of geopolitiek) is relatief beperkt met 23%.

Figuur 23. Samenwerkingsvormen en taken die studenten uitvoeren (n=22, meerkeuze)

Intensiteit samenwerking en verwachte leeruitkomsten

De projectleiders is daarnaast gevraagd om een indicatie te geven van het aantal uren dat de studenten van de Nederlandse en buitenlandse instelling (naar verwachting) gezamenlijk aan het project zullen werken. De antwoorden lopen sterk uiteen van 5 tot 50 uur, en het beeld is dan ook dat er grote verschillen bestaan in de intensiteit van samenwerking tussen de projecten. Gemiddeld is de verwachte samenwerkingstijd 22 uur per project (n=18)³⁷. Vervolgens hebben we de projectleiders gevraagd welk deel van de tijd de studenten synchroon samenwerken (bijv. videobellen) ten opzichte van asynchrone samenwerking (bijv. email of Google Docs). Ook hier zien we sterk uiteenlopende antwoorden, variërend van 20% tot 100% synchrone samenwerking. Gemiddeld wordt er naar verwachting 56% van de tijd synchroon samengewerkt (n=19)³⁸.

Figuur 24. Verwachte leeruitkomsten van VIS-projecten (n=22, meerkeuze)

³⁷ Niet alle projectleiders hebben deze open vraag ingevuld.

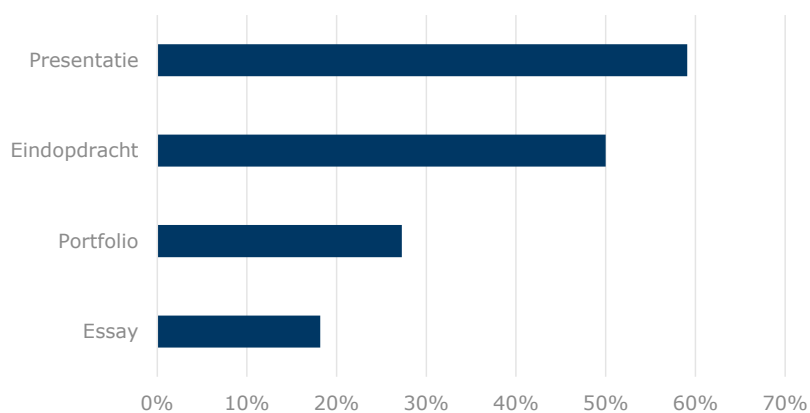
³⁸ Drie projectleiders hebben aangegeven niet te weten welk percentage er synchroon wordt gewerkt.

Centraal in ons onderzoek staan de leeruitkomsten van VIS-projecten. We hebben de projectleiders gevraagd welke leeruitkomsten zij verwachten (zie Figuur 24). Het beeld over de ontwikkeling van vaardigheden lijkt zeer positief. Voor vrijwel alle projecten (95%) wordt verwacht dat studenten hun internationale competenties (bijv. kennis van en omgang met andere culturen, zie Figuur 2) verder zullen ontwikkelen. Ook studiegerelateerde kennis en vaardigheden en het ontwikkelen van soft skills (bijv. time management en samenwerken) worden gezien als vaardigheden die verder ontwikkeld zullen worden tijdens het VIS-project (beide 82%). Zelfs de vaardigheden waarvan het minst wordt verwacht dat deze verder ontwikkeld zullen worden – ontwikkeling van communiceren in een vreemde taal en het ontwikkelen van digitale vaardigheden – worden nog in respectievelijk 59% en 45% van de projecten als verwachte leeruitkomst bestempeld.

Bij vrijwel alle VIS-projecten is al nagedacht over een reflectiemoment op het project. Bij 95% van de projecten is er al een reflectiemoment ingepland. Bij 68% procent vindt dit plaats na afloop van het project en bij 27% zowel voor als na het project. Eén projectleider geeft aan dat er nog niet is nagedacht over een reflectiemoment.

4.3.3 Beoordeling

We hebben de projectleiders gevraagd op welke eindproducten/opdrachten de studenten beoordeeld zullen worden. Figuur 25 laat zien dat de eindbeoordeling meestal zal plaatsvinden op basis van een eindpresentatie (59%) of een (schriftelijke) eindopdracht (50%). In een beperkt aantal projecten vindt de eindbeoordeling plaats op basis van een portfolio (27%) of een essay (18%). Eindproducten die door de projectleiders nog aan deze lijst worden toegevoegd zijn reflecties, wekelijkse opdrachten (in plaats van een grote eindopdracht) en een tentamen.

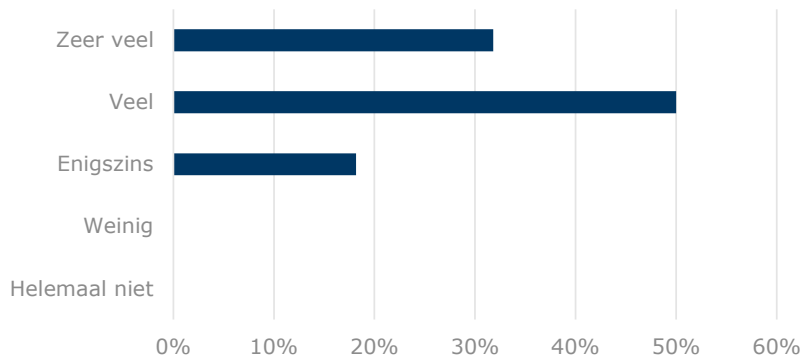
Figuur 25. Eindproducten op basis waarvan studenten worden beoordeeld (n=22, meerkeuze)

Bij het merendeel van de projecten (73%) ontvangen de studenten ECTS voor het afronden van het VIS-project³⁹. Bij 23% van de projecten ontvangen de studenten een certificaat. Ook een combinatie van beiden komt voor. In een enkel geval wordt aangegeven dat het afronden van het VIS-project een randvoorwaarde is voor het succesvol afronden van een cursus (en worden studenten dus indirect beloond met ECTS).

³⁹ Het aantal ECTS dat de studenten ontvangen verschilt sterk per project als gevolg van de duur/intensiteit van de projecten.

4.4 Digitale vaardigheden docenten

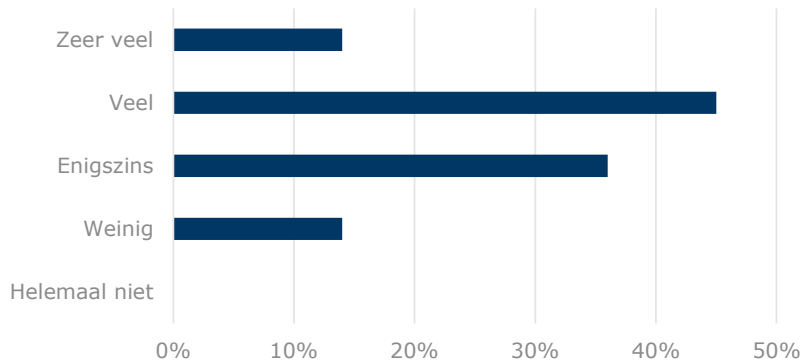
Tot slot hebben we de projectleiders gevraagd naar de ervaring van de betrokken docenten met digitaal en internationaal onderwijs. Allereerst hebben we gevraagd naar de ervaring van docenten met het gebruik van digitale middelen (zie Figuur 26). Denk hierbij bijvoorbeeld aan het organiseren van bijeenkomsten via Teams, samenwerken via Google Docs en het gebruik van digitale leeromgevingen als Blackboard.

Figuur 26. Ervaring van docenten met digitale middelen (n=22, enkelkeuze)

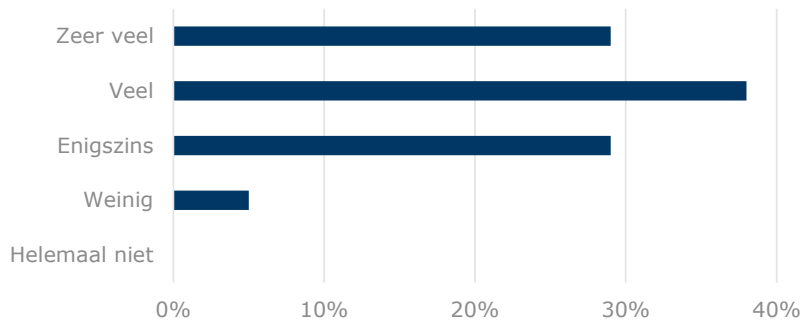
Bovenstaand figuur laat zien dat de meeste docenten (veel) ervaring hebben met het gebruik van digitale middelen. Er zijn geen docenten met weinig of geen ervaring.

Wanneer we vragen naar de ervaring van docenten met het ontwerpen van digitaal lesmateriaal en het ondersteunen van studenten met digitaal lesmateriaal ontstaat een vergelijkbaar beeld (zie Figuur 27). Ook hier zien we dat docenten in de meeste gevallen (veel) ervaring hebben met het ontwerpen van digitaal lesmateriaal. In enkele gevallen (14%) hebben docenten slechts weinig ervaring met het ontwerpen van digitaal lesmateriaal.

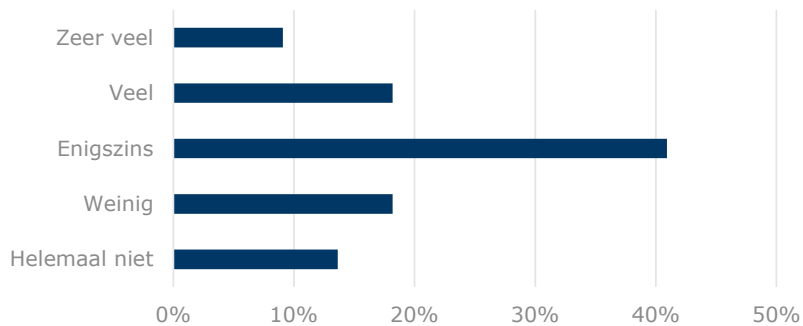
Figuur 27. Ervaring van docenten met ontwerpen van digitaal lesmateriaal (n=22, enkelkeuze)

Ook hebben de betrokken docenten veelal ervaring met het lesgeven in een *international classroom*, zoals Figuur 28 laat zien. Slechts één projectleider geeft aan weinig ervaring te hebben met lesgeven in een *international classroom*.

Figuur 28. Ervaring van docenten met lesgeven in een international classroom (n=22, enkelkeuze)

Wanneer we vragen naar de ervaring van docenten met het integreren van de virtuele uitwisseling component in de lesstof en het lesgeven zien we een gemengder beeld ontstaan (Figuur 29). Zo geeft 14% aan dat de docenten helemaal geen ervaring hebben met het integreren van de virtuele uitwisseling component en heeft 18% procent slechts weinig ervaring met dit aspect. Een groot deel van de docenten heeft enige ervaring (41%). Ook is er een beperkte groep docenten met veel (18%) of zeer veel ervaring (9%).

Figuur 29. Ervaring van docenten met integreren van virtuele uitwisseling in lesstof en het lesgeven (n=22, enkelkeuze)

5 Aandachtspunten

Dit rapport beschrijft de tussenstand van VISinhethO in oktober 2022. Gezien veel projecten nog in de startblokken staan en er nog geen data is opgehaald over studenten en leeruitkomsten bevat dit rapport geen evaluerende conclusies. Desalniettemin geeft deze tussenstand de mogelijkheid om een aantal aandachtspunten te identificeren waar het ministerie van OCW of het consortium voor ondersteuning en advies mogelijk op kunnen ingrijpen. Deze aandachtspunten zijn als volgt:

1. Er zijn nog geen subsidieaanvragen voor VIS-projecten in de provincie Zeeland en slechts één in de provincie Drenthe. Mogelijk kan het ministerie hier actiever de regeling onder de aandacht brengen.
2. De meeste internationale samenwerkingspartners bevinden zich in Noord-Amerika of Europa. Mogelijk kan verder gestimuleerd worden (door het ministerie en/of het consortium) om samenwerkingspartners van andere continenten te zoeken.
3. Er zijn geen projecten waarbij geen obstakels worden ervaren. De belangrijkste obstakels zijn verschillen in doorlooptijd van semesters van verschillende instellingen en verschillen in ICT-infrastructuur. Mogelijk kan het consortium hier expliciet aandacht aan besteden in haar ondersteuning en/of trainingsaanbod.
4. Er wordt nog beperkt aandacht besteed aan de digitale toegankelijkheid van VIS-projecten (d.w.z. dat het project ook past bij studenten met bijvoorbeeld een visuele beperking of andere ondersteuningsbehoefte). Mogelijk kan het consortium hier expliciet aandacht aan besteden in haar ondersteuning en/of trainingsaanbod.
5. Projectleiders geven aan beperkte ervaring te hebben met het integreren van de virtuele uitwisseling in lesstof en het lesgeven. Mogelijk kan het consortium hier expliciet aandacht aan besteden in haar ondersteuning en/of trainingsaanbod.

Bijlage 1. Overzicht van samenwerkingspartners

Projecten			
	Ronde 1	Ronde 2	Totaal
Afrika	3	9	12
Afrikaanse landen		1	1
Ghana		1	1
Kenia		1	1
Sudan	1		1
Tanzania		1	1
Zuid-Afrika	2	5	7
Azie	11	11	22
Bangladesh		1	1
China		2	2
Filipijnen	1		1
India	1	1	2
Indonesie	6	2	8
Israel		1	1
Japan	1	1	2
Taiwan		1	1
Thailand	1		1
Vietnam	1	1	2
Zuid-Korea		1	1
Europa	49	66	115
Albanie		1	1
Belgie	5	9	14
Canada	5	1	6
Denemarken	1	2	3
Duitsland	6	8	14
Estland	1	1	2
Finland	2	7	9
Frankrijk	2	2	4
Hongarije		2	2
Ierland	2		2
Italie		2	2
Kroatie		1	1
Nederland		1	1
Noorwegen	2	1	3
Oostenrijk	1	3	4
Polen	3	3	6
Portugal	3	1	4
Roemenie	2	2	4
Slovenie	1		1
Spanje	2	4	6
Tsjechie		1	1
Turkije	2		2
Verenigd Koninkrijk	8	6	14
Zweden	1	4	5
Zwitserland		4	4
Noord-Amerika	8	12	20
Costa Rica		2	2
Mexico	1	2	3
Verenigde Staten	7	8	15
Oceanie	1		1
Australië	1		1
Zuid-Amerika	3	10	13
Brazilië	1	4	5
Colombia	2	1	3
Curacao		2	2
Suriname		3	3
Totaal	75	108	183

Contact:

Dialogic innovatie & interactie
Hooghiemstraplein 33-36
3514 AX Utrecht
Tel. +31 (0)30 215 05 80
www.dialogic.nl